

IZOLYATSIA

UKRAINIAN INSTITUTE

GOETHE INSTITUT

MOMENTUM

GOETHE INSTITUT IM EXIL

ZIONSKIRCHE

ISBN 979-12-80423-18-4

You Know that
You are Human

Ти знаєш, що
ти – людина

89books

2022

TABLE OF CONTENTS

FOREWORD

6

KATERYNA FILYUK

YOU KNOW THAT YOU ARE A HUMAN

10

TATYANA PAVLOVA *UKRAINIAN PHOTO ON THE
PERIMETER THE OF THE WAR*

14

LIST OF PHOTOGRAPHERS

20

WORKS

22

BIOGRAPHIES

62

ACKNOWLEDGMENTS

89

TEAM

93

INSTITUTIONS

95

COLOPHON

96

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

8

КАТЕРИНА ФІЛЮК

ТИ ЗНАЄШ, ЩО ТИ – ЛЮДИНА

12

ТЕТЯНА ПАВЛОВА

УКРАЇНСЬКА ФОТОГРАФІЯ НА ПЕРИМЕТРІ ВІЙНИ

17

СПИСОК ФОТОГРАФІВ

21

РОБОТИ

22

БІОГРАФІЇ

76

ПОДЯКИ

88

КОМАНДА

92

ІНСТИТУЦІЇ

94

КОЛОФОН

96

FOREWORD

Anastasiia Manuliak,
Head of Visual Art
Ukrainian Institute

Today, when Ukrainian cultural heritage is in constant danger of destruction by Russian shelling and bombs, Ukrainian art gains special meaning and relevance. Since the Russian full-scale invasion of Ukraine started, many artists have changed from their artistic practice to the military, and the Ukrainian art community is defending its agency and the right to speak up on the cultural battlefield. Many cultural managers transformed into brilliant volunteers establishing and coordinating never-ending flows of humanitarian and military aid. By means of contemporary art and critical reflections, we can reveal what Ukrainians are experiencing today. Presenting Ukrainian art abroad is a distinctive way of communicating with the world. For this reason, in 2020, the Ukrainian Institute, a public institution representing Ukrainian culture internationally, launched Visualise, a long-term programme intended to support exhibition projects outside of Ukraine. Visualise provides opportunities for co-programming, co-financing, and communications support to international exhibitions that contribute to promoting the art of Ukraine globally and establishing institutional partnerships. In 2021, the Ukrainian Institute announced the second open call within the programme, and the project *You Know that You are Human* was selected as a remarkable art event representing Ukrainian photography in Berlin. At times of Russia's war in Ukraine, art and culture became the fulcrum of social resistance. And photography plays an exceptional role in this process as a medium that is both reflecting and capturing. *You Know that You are*

Human leads the viewer through a curatorial selection of 50 years of Ukrainian photography, presenting multiple genres, schools, and artistic approaches, with all of them focusing on the human being as the main object of analysis and exploration.

This publication features additional texts and materials, which, alongside the broad and diverse selection of artworks by Ukrainian photographers, present a more profound understanding not only of the evolution and trends in Ukrainian photography but also of the social and historical background of Ukrainian art.

Project *You Know that You are Human* became possible not only thanks to the rich heritage of Ukrainian art and photography, or those who protect us and this incredible heritage from barbarian invasion, but also thanks to the remarkable efforts and cooperation of all people and institutions involved in the process of preparing this exhibition and publication. I would like to express my gratitude to everyone who worked on the project *You Know that You are Human*. Firstly, to Kateryna Filyuk for her outstanding curatorial approach. To our partners, IZOLYATSIA and Momentum, for making the exhibition and this publication happen despite the challenging times. I am also grateful to Goethe-Institut and Goethe-Institut im Exil for their support and confidence in the importance of showcasing Ukrainian art. To all the Ukrainian artists who became part of this remarkable event, and to everyone keeping Ukrainian art heritage alive despite the war, tragedy and drama of our times.

*You know that you are a human.
You know that, or do you not?
That smile of yours is unique to you,
That torment of yours is unique to you,
Your eyes no other person has got.*

*Tomorrow you won't be here present.
Tomorrow on this blessed land
Others'll be running and laughing,
Others'll be feeling and loving;
Good people and bad ones, my friend.*

*Today all the world is for you:
Forests and hills, valleys deep.
So hurry to live, please, hurry!
So hurry to love, please, hurry!
Don't miss out on it, don't oversleep!*

*'Cause you on this Earth are a human.
And whether you want it or not,
That smile of yours is unique to you,
That torment of yours is unique to you,
Your eyes no other person has got.*

Vasyl Symonenko, November 16, 1962

ПЕРЕДМОВА

Анастасія Мануляк
Керівниця напрямку «Візуальне мистецтво»
Українського інституту

У часи, коли українська культурна спадщина перебуває під постійною загрозою знищення через російські бомбардування, українське мистецтво набуває особливої актуальності та значення. Від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну багато митців стали на захист своєї землі, а українська культурна спільнота бореться за свою суб'єктність та право голосу на культурному фронті. Багато культурних менеджерів та менеджерок стали чудовими волонтерами, започатковуючи та координуючи нескінченні потоки гуманітарної чи військової допомоги. І саме завдяки засобам сучасного мистецтва та критичним рефлексіям у нас є можливість розповідати світу про те, що зараз переживають українці.

Презентація українського мистецтва за кордоном є важливим способом комунікації зі світом. Через це у 2020 році Український інститут, державна установа, яка репрезентує українську культуру на міжнародному рівні, запустила програму «Visualise» – довгострокову програму з підтримки виставкових проєктів за кордоном. Програма надає можливості співпрограмування, дофінансування та інформаційної підтримки міжнародних виставок, що сприяють просуванню мистецтва України у світі та налагодженню інституційної співпраці.

У 2021 Український інститут оголосив другий конкурс у рамках програми, і за результатами проєкт «Ти знаєш, що ти – людина» було обрано для представлення української фотографії в Берліні. У часи війни Росії проти України саме культура та мистецтво стають точкою опори для суспільного

опору. А фотографія, як медіум, що водночас фіксує та рефлексує, відіграє важливу роль у цьому процесі. «Ти знаєш, що ти – людина» є кураторською добіркою, що розповідає про 50 років української фотографії через різні жанри, школи та творчі підходи, але завжди фокусуючись на людині як об'єкті дослідження та аналізу.

Ця публікація містить тексти та матеріали, які разом із добіркою мистецьких робіт українських фотографів не лише демонструють розвиток та напрями української фотографії, але й соціальний та історичний контекст українського мистецтва загалом.

Проєкт «Ти знаєш, що ти – людина» став можливим завдяки багатій українській спадщині, а також тим, хто зараз обороняють нас і цю спадщину від варварських загарбників. Але також завдяки зусиллям та співпраці людей та інституцій, залучених у процесі підготовки виставки та цієї публікації. Хочу висловити вдячність усім, хто працював над проєктом «Ти знаєш, що ти – людина». Зокрема, Катерині Філюк за витончену кураторську роботу. Нашим партнерам «ІЗОЛЯЦІЇ» та «Momentum» за неймовірні зусилля заради втілення цього проєкту в життя попри всі труднощі. Я також вдячна Goethe-Institut та «Goethe-Institut im Exil» за підтримку та впевненість у важливості презентації українського мистецтва. А також усім українським митцям, які є частиною цього проєкту, та всім, хто дбає про українську культурну спадщину, незважаючи на війну, драму та трагедію наших днів.

*Ти знаєш, що ти — людина.
Ти знаєш про це чи ні?
Усмішка твоя — єдина,
Мука твоя — єдина,
Очі твої — одні.*

*Більше тебе не буде.
Завтра на цій землі
Інші ходитимуть люди,
Інші кохатимуть люди —
Добрі, ласкаві і злі.*

*Сьогодні все для тебе —
Озера, гаї, степи.
І жити спішити треба,
Кохати спішити треба —
Гляди ж не проспи!*

*Бо ти на землі — людина,
І хочеш того чи ні —
Усмішка твоя — єдина,
Мука твоя — єдина,
Очі твої — одні.*

Василь Симоненко, 16 листопада 1962

YOU KNOW THAT

YOU ARE A HUMAN

This project took shape about a year ago and was meant to shatter Ukrainian photography's marginal status it has been unduly holding since the Soviet times. Although within the Western canon photography was recognized as a full-fledged cultural and artistic phenomenon around the 70s, in the Soviet and, subsequently, post-Soviet countries, a rigid hierarchy with classical oil painting on canvas getting an absolute priority, constantly pushed photography to the margins, questioning its origins, relevance, and artistic quality. I hoped that by observing the succession, variety of approaches applied, and polyphony of the unique artistic voices represented in the You Know That You Are Human exhibition – which, however, doesn't pretend to provide an exhaustive review of the Ukrainian photographic scene – it would be easy to get rid of this delusion. Like many colleagues, I also hope that Ukrainian academic and educational institutions will finally introduce photography in their curriculum and tackle both theoretical and historical perspectives of it.

So far, this task is being successfully accomplished primarily by private initiatives and passionate enthusiasts behind them. From the beginning of the 2000s, Ukraine saw the rise of several private photo schools, including Viktor Marushchenko School of Photography (est. in 2004, Kyiv), Bird in Flight School (est. in 2016, Kyiv), MYPH (est. in 2018, Mykolaiv); festivals and fairs including Odesa Photo Days Festival (est. in 2015, Odesa), PHOTO KYIV (est. in 2017, Kyiv); magazines including 5.6 Magazine (est. in 2010,

Kyiv), Salyut (est. 2021, Kyiv); and online platforms such as Bird in Flight (est. in 2014), Untitled (est. in 2020); etc.

Instead, for the German audience, which, fairly enough, is not as familiar with the ongoing Ukraine discussion, the exhibition could have been an exceptional opportunity to get acquainted with Ukrainian photography from a historical perspective. Certain names might be very well known to them, like Boris Mikhailov, who has been living in Berlin for a very long time and has international fame; others may hold a possibility of discoveries. And the fact that the show mainly focused on humans might enable them to depart from the micro level of an individual and recognize the changes that have been happening in Ukrainian society since the mid-twentieth century till the present.

However, everything changed on February 24, 2022, when Russia invaded Ukraine. The exhibition was put on hold, the appeal began to feel irrelevant, and the general focus shifted to more essential things like the giving campaign. At the same time, some participants, like Maryna Frolova from Kherson, happened to be locked on occupied territories, and some, like Sergey Melnitchenko from Mykolaiv, had to flee to save their families and continue working. Others, among which are Aleksander Chekmenev and Oleksander Glyadyelov, have been working tirelessly to register people's stories, document crimes of Russian troops, and thus seize the historical moment of utmost importance.

It all made me revisit the powerful poem by Vasyl Symonenko that lends a title to this ex-

hibition, which I would love to quote in full. What I saw there resonated so much with the current mood – no matter how dramatic the situation is, life could not and should not be put on hold. And Ukrainians, who, due to the ongoing war every day, face new dreadful hardships, but remain strong and carry on, is the best affirmation of this statement.

Ultimately, this is why I would love this exhibition to be an anthem of strength, resilience, care for each other, and love of life that Ukrainian people demonstrate every single day of this horrible and unjust war.

Kateryna Filyuk, curator

ТИ ■■■ ЗНАЄШ, ■■■ ЩО ■■■

■■■ ТИ – ЛЮДИНА ■■■

Цей проєкт виник близько року тому й мав на меті зруйнувати маргінальний статус української фотографії, який несправедливо закріпився за нею ще з радянських часів. Хоча в західному каноні фотографія була визнана повноцінним культурно-мистецьким явищем приблизно у 70-х роках, у радянських, а згодом і пострадянських країнах жорстка ієрархія з абсолютним пріоритетом класичного олійного живопису на полотні постійно витісняла фотографію на маргінес, ставлячи під сумнів її походження, актуальність та мистецькі якості. Я сподівалась, що, спостерігаючи за спадкоємністю, різноманітністю застосованих підходів та поліфонією унікальних мистецьких голосів, представлених на виставці «Ти знаєш, що ти — людина?», яка, втім, не претендує на вичерпний огляд української фотографічної сцени, позбутися цієї ілюзії буде легко. Як і багато моїх колег, я також сподіваюся, що українські академічні та навчальні заклади, нарешті, введуть фотографію у свої навчальні програми й займуться як теоретичними, так і історичними її перспективами. Наразі це завдання успішно вирішується переважно завдяки приватним ініціативам та ентузіастам, які за ними стоять. З початку 2000-х років в Україні з'явилося кілька приватних фотошкіл, поміж яких «Школа фотографії Віктора Марущенка» (заснована у 2004 році, Київ), школа «Bird in Flight» (заснована у 2016 році, Київ), «МУРН» (заснована у 2018 році, Миколаїв); фестивалі та ярмарки, поміж яких «Odesa Photo Days Festival» (заснований у 2015 році, Одеса), «PHOTO KYIV» (заснована у 2017 році, Київ);

журнали, зокрема, «5.6 Magazine» (заснований у 2010 році, Київ), «Salyut» (заснований у 2021 році, Київ); онлайн-платформи «Bird in Flight» (заснована у 2014 році), «Untitled» (заснована у 2020 році) тощо. Натомість для німецької аудиторії, яка, справедливо кажучи, не настільки обізнана з поточною українською дискусією, виставка могла б стати винятковою можливістю познайомитися з українською фотографією в історичній перспективі. Певні імена можуть бути їм добре відомі, як, наприклад, Борис Михайлов, який уже дуже давно живе в Берліні й має міжнародну популярність; інші можуть бути для них відкриттями. А те, що виставка була зосереджена переважно на людях, могло б дозволити їм відійти від мікрорівня індивідуальної особистості й усвідомити зміни, які відбуваються в українському суспільстві із середини XX століття і до сьогодення. Проте все змінилося 24 лютого 2022 року, коли Росія повномасштабно вторглася в Україну. Виставка була призупинена, заклик став здаватися неактуальним, а загальний фокус змістився на більш суттєві речі, такі як збір коштів. Водночас деякі учасники, як Марина Фролова з Херсона, опинилися під замком на окупованих територіях, а деякі, як Сергій Мельниченко з Миколаєва, були змушені тікати, щоб врятувати свої сім'ї та далі працювати. Інші, поміж яких Олександр Чекменьов та Олександр Гляделов, невтомно працювали, щоб зафіксувати історії людей, задокументувати злочини російських військ, і в такий спосіб закарбувати надзвичайно важливий історичний момент.

Усе це змусило мене повернутися до потужного вірша Василя Симоненка, який дав назву цій виставці і який я хотіла би процитувати повністю. Те, що я там побачила, чітко перегукується з нинішніми настроями — якою б драматичною не була ситуація, життя не може й не повинно стояти на місці. Й українці, які через війну, що триває, щодня стикаються з новими жахливими випробуваннями, але залишаються сильними і йдуть далі, є найкращим підтвердженням цього твердження. Зрештою, саме тому я хотіла би, щоб ця виставка стала гімном силі, стійкості, турботі один про одного та любові до життя, які український народ демонструє кожного дня цієї жахливої та несправедливої війни.

Катерина Філюк, кураторка

UKRAINIAN PHOTO ON THE PERIMETER OF THE WAR

Is it possible in the era of the new nuclear threat to talk about humanism, appealing to the ideas of *liberté, d'égalité, fraternité*? Dictatorial regimes that usurped these universals made them part of the machine of suppression of the slightest manifestations of humanity, punished as dissent. It was the case in Ukraine, which remained in the colonial status of Russian Italy even in the days of the Soviet Empire.

It is no coincidence that the Ukrainian photographic underground emerged in Kharkiv, one of the capitals of the world avant-garde of the 1920s, whose star faded in the repression of Stalin's terror. It was only in 1971 that an alternative circle of photographers (Boris Mikhailov, Oleh Malovanyi, Oleksandr Suprun, Yurii Rupin, Evgeniy Pavlov, etc.) appeared here, uniting in the group *Vremya* (Time), manifesting the theory of impact. They used the seal with the owl sign as a heliofighting, anti-imperial symbol to signify their works. The image of the human being became the focus of their unusual attention. Boris Mikhailov presented a series of countless characters bearing manifestations of their individuality and introduced the world to the strange poetry of decadent Soviet everyday life. Rejecting the pathos of extreme positions, Mikhailov called this character the average man.

The beginning of the 1970s was a time of revelations. As if the Soviet man, who tasted the fruit from the tree of knowledge, realized their nakedness. Then there was a performative series of Evgeniy Pavlov's *Violin* (1972), where nine young people went to the collec-

tive farm field, rejecting the attributes of the ideological society along with their clothes, which created a rare flash mob. This self-liberated generation ended badly. The short era of hippies in Ukraine and its leap to freedom were drowned in the pogroms of the era of Volodymyr Shcherbytsky, who rose to power in 1972. Naïve seekers of *liberté, d'égalité, fraternité* found themselves in mental hospitals, camps on charges of «social parasitism», or simply on the sidelines of life. The generation rightly deserved its requiem in Boris Mikhailov's shocking series *Case History* (1997-1999).

Following the footsteps of *Vremya*, Roman Pyatkovka imbued his pictures with the negative energy of late-1980s youth movements, creating several series, such as *The Wrong Picture* and *Leaving the Herd*. Roman Pyatkovka uses irrational characters in his work. Good-natured monsters, ghouls, and sexy witches inhabit his photographs. Voluptuousness and destructiveness are keys to understanding his pictures as a manifestation of the spirit of anarchic freedom.

Those related to drama could not stop the processes of centrifugal, decolonization and de-Sovietization. Personal pages of other authors with their recognizable faces appeared in the great encyclopedia of everyday life of the imperial looking-glass. For example, a railway photographer from Kharkiv, Viktor Kochetov, has been working in tandem with his son Serhiy since the 1990s. Sergiy painted his father's photos in bright colours of spontaneity and kindness as if they were colouring books. Or a paramedic who worked

in an ambulance in Luhansk, photographer Oleksandr Chekmenyov. The theme of the most vulnerable to crisis society members led him to the social assistance service, where he took a thousand pictures of senior citizens who did not have the money to pay for a passport photo.

At the same time as Kharkiv authors were exposing urban realities in provocative photographs, innovative practices of photo-based art were developing in Kyiv in the environment of the non-conformist group *Parcommune*. Their radical experiments had a prominent influence on photographer Mykola Trokh. The heroes of his pictures are not always artists from the legendary squat but always people outside the society. The trance state accompanying them is exponentiated with absurd aniline colouring.

In the 1980s, a landmark for the changes that matured within society, the truth tabooed by the Soviet empire grew not only in underground locations of huge cities but in small photo studios in Ukraine as well. The world of such a village studio appears in the archive of a rural photographer who served ten years in concentration camps «for nationalism». Paraska Plytka-Horytsvit created an epic series of the Hutsul locus that did not break ties with the archaic.

While the official world of Soviet photography was defined by a chosen circle of people well vetted by the KGB, Kyiv, the capital of Ukraine, and its photographic image were particularly closely watched. These conditions left a particular imprint on the work of talented photographers, making them hos-

tages of the ideological system. Borys Gradow and Iryna Pap worked in journalism in these conditions. Photographs were given almost magical significance, so no statement beyond the accepted iconography could go unnoticed, causing the genre oxymoron of staged coverage. Subsequently, such outstanding photographers as Viktor Marushchenko, Igor Gaidai and others worked in Kyiv photography serving the officialdom. Marushchenko was the «presidential» photographer of Kuchma and Yanukovich and, at the same time, created a vast photo archive with an admirable gallery of portraits and the series *Donbas*.

In 1987, the group *Pohlyad* was formed in Kyiv. It consisted of Oleksander Glyadyelov, Rita Ostrovska, Oleksandr Liapin, and others, who created a rougher style in Kyiv photo-documentary marked by several prestigious exhibitions and awards. In 1995, Valeriy Miloserdov won the Nikon award, and in 1998, Glyadyelov received the Hasselblad award. Chekmenyov became the owner of one of the prestigious awards, *Vevey-2000*. Ukraine's gaining of sovereignty removed many taboos, and photography acquired independent rhetoric, in which intonations of new pathos appeared. In 1990, the first Ukrainian Maidan took place, the Revolution on Granite, a student hunger strike with tents in the central square of Kyiv. As a result, on October 23, the Verkhovna Rada obeyed the students' demands to support the independence of Ukraine. The logical continuation of these events were the Maidans of 2004 and 2014 and the war of 2022. While

УКРАЇНЬСЬКА ФОТОГРАФІЯ НА ПЕРИМЕТРІ ВІЙНИ

documenting these events in Ukraine, Miloserdov, Glyadyelov, and Chekmenyov created photo projects of historical significance.

Political changes brought all levels of freedom to Ukrainian photography. In 2005-2010, the groups SOSka and Shilo appeared, declaring their positions in performative photography with the participation of the authors in the game as it was in the joint project of Mikhailov and Mykola Ridnyi, Patriot Games (2007). Nowadays, a resonant group of young authors has appeared in the south of Ukraine, the Myth photo school in Mykolaiv. It is headed by Serhiy Melnychenko, known for his project Schwarzenegger is My Idol, which continues the provocative exploration of the theme of corporeality significant in early Ukrainian photography.

The image of the new generation that grew up in independent Ukraine is represented in the photographic series of Sasha Kurmaz, Olena Grom, and Natasha Shulte. It also consists of a fragmented series of virtuoso installations by Valentyn Bo, as if presented at an imaginary exhibition of artefacts of civilization.

The new generation gained the space of freedom by being born in a country that was not in the obedient slavery of Moscow. But several revolutions fell on their shoulders along with a long war with Russia, which did not want to abandon imperial plans, a war, driven by aggressive energy to absorb the territories of disobedience and destroy the generation of freedom that grew up on it. These intentions resonate convincingly in the projects of Olena Grom, whose home

in Donetsk was ruined and devastated. Her close attention, capturing the images of children who grew up in a bomb shelter, voices the regressive theme of the new children of the underground. These projects speak of the power of the evil empire, which yet again makes its fatal choice of genocide, enslavement and deportation.

However, the new Ukrainian photography continues to impress with the resource of strength and freedom of survival in the environment of catastrophe, replacing the images of military reality with visions of colossal, almost shocking aesthetic power, as in the projects of the Synchrodogs tandem, which conquered the world, involving the entire palette of arts along with the universal photographic experience.

The full-scale war yet again urges Ukrainian photography to follow the strategy of shock – ideological, semantic, and aesthetic, represented by solid figures of Ukrainian photo resistance, as it was during the Cold War. But the outgoing landscape of the underground, with its lonely silhouettes of giants, is being replaced by new realities. Despite the tragic themes and the heavy burden of war, today, this panorama paradoxically looks like a spring landscape covered with flowers. Photos by Olena Grom, Valentyn Bo, Sasha Kurmaz, Maryna Frolova, Natasha Shulte, Yulia Krivich, Viktoriia Temnova, and Synchrodogs tandem (Roman Noven and Tania Shcheglova), touched by admirable, unearthly colours, carry this spring message about the new Ukraine.

Tetyana Pavlova, art historian

Чи можна в епоху нової ядерної загрози говорити про гуманізм, апелюючи до ідей свободи, рівності, братерства? Диктаторські режими, які узурпували ці універсалії, зробили їх частиною машини придушення найменших проявів людяності, що каралися як інакомислення. Так було в Україні, яка й далі залишалась у колоніальному статусі «російської Італії» й за часів Радянської імперії.

Український фотографічний андеграунд не випадково виник у Харкові, одній зі столиць світового авангарду 1920-х, чия зірка потьмяніла в репресіях сталінського терору. І лише 1971 року тут з'явилося альтернативне коло фотографів (Борис Михайлов, Олег Мальований, Олександр Супрун, Юрій Рупін, Євгеній Павлов та ін.), які об'єдналися у групу «Время» («Час»), маніфестувавши «теорію удару». Для сигніфікації своїх робіт вони використовували печатку зі знаком сови як геліоборський, антиімперський символ. Образ людини з'явився у фокусі їхньої незвичайної уваги. Борис Михайлов ввів в образну низку незліченних персонажів, що несуть прояви своєї індивідуальності, та познайомив світ із дивною поетикою занепадної радянської повсякденності. Цього персонажа Михайлов назвав, відкинувши пафос крайніх положень, «середньою людиною».

Початок 1970-х був часом одкровенень. Начебто «радянська людина», яка скуштувала плід із дерева пізнання, усвідомила свою наготу. Тоді з'явилася преформативна серія Євгенія Павлова «Скрипка» (1972), де дев'ять молодих людей вийшли на колгоспне поле, разом з одягом відкидаючи атри-

бутику ідеологічного суспільства, створивши рідкісний за резонансом флешмоб. Це покоління, що самозвільнилося, погано закінчило. Коротка ера хіпі в Україні та її ривок до свободи захлинулися в погромах епохи Володимира Щербицького, який прийшов до влади в 1972. Наївні шукачі *liberté, d'égalité, fraternité* опинилися у психлікарнях, таборах за статтю «соціальний паразитизм», або просто на узбіччі життя. Покоління справедливо заслужило свій реквієм у шокуючій серії Бориса Михайлова «Case History» (1997–1999).

Ідучи за гуртом «Час», Роман Пятковка наповнив свої фотографії негативістською енергетикою молодіжного руху кінця 1980-х, створивши низку серій. Роман Пятковка використовує у своїй творчості ірраціональних персонажів. На його фотографіях живуть добродушні монстри, упірі та сексуальні відьми. Хтивість і деструктивність є ключем до розуміння його образів як вияву духу анархічної свободи.

Драматична сторона не могла зупинити процесів відцентровості, деколонізації та дерадянзації. У великій енциклопедії повсякденності імперського задзеркалля з'явилися персональні сторінки інших авторів, зі своїм впізнаваним обличчям. Наприклад, фотограф-залізничник із Харкова Віктор Кочетов, який з 1990-х років працює в тандемі зі своїм сином Сергієм, котрий, наче книжки-розмальовки, розфарбував світлини батька в яскраві кольори безпосередності та доброти. І санітар, який працював у швидкій допомозі в Луганську, фотограф Олександр Чекменьов. Тема най-

уразливіших для кризи представників суспільства привела його в соціальну службу допомоги, де він зробив тисячу знімків пенсіонерів, які не мають коштів заплатити за фото на паспорт.

Саме тоді, коли харківські автори в провокативних знімках оголювали міські реалії, у Києві розвиваються інноваційні практики photo based art у середовищі нон-конформістської групи «Паркомуна». Їхні радикальні експерименти мали великий вплив на фотографа Миколу Троха. Герої його знімків — не завжди художники з легендарного сквоту, але завжди люди поза соціумом. Стан трансю, який їх супроводжує, піднесено до степеня з допомогою абсурдного анілінового розфарбовування.

У знакові для змін, що зріли в суспільстві, 1980-ті, табуїована радянською імперією правда проростала не тільки в андеґраундних локаціях великих міст, а й у маленьких фотоательє України. Світ такого ательє постає в архіві сільської фотографки, яка відсиділа в таборах 10 років «за націоналізм». Параска Плитка-Горицвіт створила епічну серію гуцульського локусу, який не розірвав зв'язки з архаїкою.

Тоді як офіційний світ радянської фотографії визначався «обраним» колом добре перевічених КДБ людей, особливо пильною була увага до Києва, столиці України, та його фотографічного образу. Ці умови накладали особливий відбиток на роботи талановитих фотографів, роблячи їх заручниками ідеологічної системи. У цих умовах працювали в публіцистиці Борис Градов та Ірина Пап. Фотографії надавали майже

магічного значення, тож жодне висловлювання, що виходило за рамки прийнятої іконографії, не могло пройти непоміченим, спричинивши жанровий оксюморон «постановочного (тобто зрежисованого) репортажу». Згодом у київській фотографії, що обслуговувала офіціоз, працювали такі непересічні автори, як Віктор Марущенко, Ігор Гайдай та ін. Марущенко був «президентським» фотографом Кучми і Януковича, паралельно створивши величезний фотоархів, з чудовою галереєю портретів і серією «Донбас».

У 1987 у Києві виникла група «Погляд», до якої увійшли Олександр Гляделов, Рита Островська, Олександр Ляпін та ін., що створили жорсткіший стиль у київській фотодокументалістиці, відзначений низкою престижних виставок і нагород. У 1995 Валерій Милосердов здобув премію фірми «Nikon», в 1998 Гляделов — приз «Hasselblad». Чекменьов став володарем одного з престижних винагород «Веvey-2000».

Здобуття Україною суверенітету зняло багато табу, і фотографія набула незалежної риторики, у якій з'явилися інтонації нового пафосу. 1990 року відбувся перший Український Майдан — «Революція на граніті», студентське голодування з наметами на центральному майдані Києва. У результаті, 23 жовтня Верховна Рада підкорилася вимогам студентів про підтримання незалежності України. Логічним продовженням цих подій стали Майдани 2004 і 2014 рр., і війна 2022-го. Документуючи ці події в Україні, Милосердов, Гляделов та Чекменьов ство-

рили фотопроєкти історичної значущості. Політичні зміни принесли всі рівні свободи в українську фотографію. У 2005–2010 рр. з'явилися групи «СОСка» й «Шило», які заявляють свої позиції в перформативній фотографії за участю авторів у грі, як це було в спільному проєкті Михайлова й Миколи Рідного «Ігри Патріотів» (2007). Уже в наші дні з'явилася резонансна група молодих авторів на півдні України — фотошкола «Міф» у Миколаєві. Її очолив Сергій Мельниченко, відомий своїм проєктом «Шварценеггер — мій кумир», що продовжує провокативне дослідження теми тілесності, значуще в ранній українській фотографії. Образ нової генерації, що виросла в незалежній Україні, репрезентований у фотографічних серіях Саші Курмаза, Олени Гром, Наташі Шульте. Він також покрково складається з фрагментарної низки віртуозних інсталяцій Валентина Бо, ніби представлених на уявній виставці артефактів цивілізації.

Нова генерація здобула простір свободи, народившись у країні, яка не була в покірному рабстві Москви. Але на їхні плечі лягло кілька революцій і довга війна з Росією, яка не бажала відмовлятися від імперських планів, війна, керована агресивним прагненням поглинути території непокорі і знищити покоління свободи, що виросло на ній. Ці наміри переконливо звучать у проєктах Олени Гром, чий дім у Донецьку був розбитий і спустошений. Її пильна увага, вихоплюючи образи дітей, які виростили в бомбосховищі, озвучує регресивну тему нових дітей підземелля. Ці проєкти гово-

рять про силу імперії зла, яка знову робить свій фатальний вибір геноциду, поневолення та депортацій.

Однак нова українська фотографія й далі вражає ресурсом сили і свободи виживання в просторі катастрофи, замінюючи образи воєнної реальності візіями колосальної, майже шокової естетичної сили, як у проєктах тандему Synchrodogs, які підкорили світ, залучивши разом з універсальним фотографічним досвідом усю палітру мистецтв.

Повномасштабна війна знову закликає фотографію України йти шляхом стратегії шоку — ідейного, смислового, естетичного, представленого сильними постатями українського фотоопору, як це було під час холодної війни. Але пейзаж андеґраунду, що минає, з його самотніми силуетами гігантів змінюють нові реалії. Незважаючи на трагічні теми й тяжкість тягаря війни, сьогодні ця панорама парадоксальним чином виглядає як вкритий квітами весняний ландшафт. Зворушені чудовими, неземними барвами, фотографії Олени Гром, Валентина Бо, Саші Курмаза, Марини Фролової, Наташі Шульте, Юлії Кривич, Вікторії Темної, тандему Synchrodogs (Роман Новен і Таня Щеглова) несуть цю весняну звістку про нову Україну.

Тетяна Павлова, мистецтвознавиця

PHOTOGRAPHERS

Valentyn Bo
Oleksander Chekmenev
Maryna Frolova
Oleksander Glyadyelov
Borys Gradov
Alena Grom
Viktor and Sergey Kochetov
Yulia Krivich
Sasha Kurmaz
Viktor Marushchenko
Serhiy Melnitchenko
Boris Mikhailov with Mykola Ridnyi
Valeriy Miloserdov
Iryna Pap
Evgeniy Pavlov
Paraska Plytka-Horytsvit
Roman Pyatkovka
Natasha Shulte
Synchrodogs
Viktoriia Temnova
Mykola Trokh

ФОТОГРАФИ

Synchrodogs
Валентин Бо
Олександр Гляделов
Борис Градов
Альона Гром
Віктор та Сергій Кочетови
Юлія Кривич
Саша Курмаз
Віктор Марущенко
Сергій Мельниченко
Валерій Милосердов
Борис Михайлов з Микола Рідний
Євгеній Павлов
Ірина Пап
Параска Плитка-Горицвіт
Роман Пятковка
Вікторія Темнова
Микола Трох
Марина Фролова
Олександр Чекменьов
Наташа Шульте

«RMX 2040-2», 2018

«Стопи #2», 2018

із серії «Ваш наступний крок — зробити Трансмісію», 2018

У проєкті я звертаюсь до таких соціальних аспектів як конформність людини, маніпулювання, удавання й щирість. Ці поняття повсюдно оточують нас та з різною інтенсивністю концентруються в осередки ідейних рухів, релігійних громад та культів. Приводом для роботи над проєктом стала діяльність уфологічного руху Раелітів. Ключовими напрямками діяльності руху є: збір коштів на будівництво посольства для повернення прибульців, клонування людей, практика чуттєвої медитації та надання секс-послуг. У 2002 лідер руху заявив усьому світу, що їм вдалося клонувати першу дитину. Дівчинку назвали Єва. На жаль, світові так і не вдалося переконатись у її існуванні. Сьогодні, за різними оцінками, загальна кількість послідовників налічує майже 300 000 людей по всьому світу.

Мій інтерес викликала схильність людей, які стикаються з відчуженням у сучасному суспільстві, знаходити певну трансцендентність у таких культах. Працюючи з великою кількістю матеріалу, я вирішив інтерпретувати отриманий досвід у візуальний наратив. Я створюю і використовую скульптуру, працюю з фотограмметрією, 3д друком та відео. У цій частині проєкту увага акцентується на невдалих дослідах, процесі створення клону, страху, мастурбації та сексуальному контексті. Серія є переосмисленням і моєю ілюстрацією світу, у якому співіснують сексуальна розкутість і науково-фантастичне трактування Біблії.

Валентин Бо

RMX 2040-2, 2018

Foot #2, 2018

Your next step would be the Transmission, 2018

I have been working on a project addressing social aspects such as human conformity, manipulation, pretense, and sincerity. These concepts surround us with varying intensity forming the cores of ideological movements, religious societies, and cults. The driving force behind this project was the activity of a UFO-centered Raëlian movement. The key pursuits of the movement are: raising funds for the construction of the embassy to return the aliens (who created people) to Earth, cloning people, the practice of Sensual Meditation, and provision of sex services by a separate unit of so-called Raël's Girls. In 2002, the society leader told the world that they managed to clone the first child, a girl named Eva. Unfortunately, her existence has not been proven. Today, according to various estimates, the total number of followers is about 300,000 people worldwide.

I was taken by the ability of people faced with estrangement in modern society, to find some kind of transcendence in such cults. Working with a lot of material, I decided to interpret the experience in a visual narrative. I create and utilize sculpture, and work with photogrammetry and 3D printing. In this part of the project, the attention is focused on unsuccessful experiments, the process of creating a clone, fear, masturbation, and sexual context. The series is a reinterpretation and my illustration of a world in which sexual emancipation and sci-fi interpretation of the Bible coexist. The created entourage is the decoration of an imaginary shelter that manipulatively attracts with its utopianism. Photography, in this case as a medium, assumes the authenticity of the depicted, but, at the same time, occupies an average position between the authenticity of the depicted and the genuineness of its essence.

Valentyn Bo

RMX 2040-2 from the series Your next step would be to do the "Transmission", 2018, courtesy of artist

Feet #2 from the series Your next step would be to do the "Transmission", 2018, courtesy of artist

OLEKSANDER CHEKMENEV

Із серії «Паспорт», 1995

Після розпаду Радянського Союзу, у незалежній Україні виникла необхідність замінити старі радянські паспорти на нові українські. Зробити це потрібно було в найкоротші терміни. Усі українці мали отримати новий паспорт протягом року. У 1994 році соціальні служби Луганська, міста на південному сході України, почали пропонувати фотографам роботу зі зйомки паспортних фотографій у будинках літніх і хворих громадян, які не могли самостійно оплатити послуги фотографа. Я був одним із фотографів, яким соціальні служби доручили ходити по домівках під час цієї національної кампанії з паспортизації. Так я опинився в домівках цих людей разом із соціальними працівниками, завдання яких полягало в наданні безкоштовних ліків та продуктів. Коли я побачив, як люди доживають останні роки свого життя, це справило на мене дуже сильне враження. Мені запам'яталася сліпа жінка. Я не знав, що вона була сліпою, тому попросив її подивитися в камеру, але вона відповіла, що не бачить. Я подумав, навіщо сліпій людині паспорт? Усе одно їй залишилося не так уже й багато часу. Одного дня я сфотографував майже 60 людей, переважно людей похилого віку. Наступного дня, коли я роздавав знімки, я дізнався, що один із цих дідусів щойно помер.

Олександр Чекменев

From Passport series, 1995

After the collapse of the Soviet Union, it became necessary in the newly independent Ukraine to replace old Soviet passports with new Ukrainian ones. There was a rush to accomplish this in the shortest possible time. All Ukrainians had to get a new passport within a year. In 1994, the social services of Lugansk, a town in southeast Ukraine, started offering photographers the job of shooting passport photos in the homes of the elderly and ill citizens, who could not pay a photographer on their own. I was one of the photographers commissioned by the social services to go door to door during this national passportization campaign. This is how I ended up in the homes of these people, along with the social workers whose job was to provide free medicine and groceries. When I saw how people were living out the final years of their lives, it made a very strong impression on me. I remember a blind woman. I did not know she was blind, so I asked her to look into the camera, but she said she could not see. I thought, why would a blind person need a passport? She did not have too much time left anyway. There was one day when I took pictures of nearly 60 people, mostly old folks, obviously. The next day, when I was handing out the shots, I found out that one of these old guys had just died.

Oleksandr Chekmenev

Untitled, Passport series, 1995, courtesy of artist

Untitled, Passport series, 1995, courtesy of artist

MARYNA [REDACTED] [REDACTED] FROLOVA

«Ugly project — Nikita», 2018

Основою проєктів художниці є взаємостосунки, переживання та досвід близьких людей. У такий спосіб Марина Фролова допомагає героям знімків краще зрозуміти свою, часом неочікувану для них самих, сутність. Зокрема, роботи з проєкту «Ugly project — Nikita» створені в тісній взаємодії із моделлю. Головним об'єктом зйомки про розбіжність у баченні прекрасного став хлопець з андрогінною зовнішністю. Серію створено в провінційному місті України з високим рівнем ксенофобії та гомофобії.

Ugly project — Nikita, 2018

The basis of the artist's projects is the relationships, feelings, and experiences of people close to each other. In this way, Maryna Frolova helps the protagonists in the pictures to better understand their, sometimes unexpected for them, essence. In particular, works from the *Ugly project — Nikita* were created in close cooperation with the model. The main object of the shooting dedicated to the difference in the vision of beauty was a guy with an androgynous appearance. The series was created in a provincial city in Ukraine with a high level of xenophobia and homophobia.

Ugly Project — Nikita, 2018, courtesy of Grynyov Art Collection and artist

OLEKSANDER GLYADYELOV

Без назви, із серії «Війна», 2022

Ці фото були зроблені Олександром Гляделовим у перші тижні російського вторгнення в Україну. Це продовження роботи, яку він розпочав на Донбасі, де знімав у 2014–2020 роках. Цього разу він спрямовує свій об'єктив на мирних жителів, які намагаються врятуватись від лиха війни. Тлом для зйомок слугує колись квітучий, жвавий та сучасний європейський мегаполіс Київ та його передмістя. Фотограф працює з подачею високонавантаженого контенту й документує стан справ в Україні з чутливістю аналогового фотоапарата, який не має права на помилку. Гляделов стверджує, що між ним і об'єктом зйомки немає дистанції, що робить його завдання майже неможливим, оскільки він часто стає свідком питання життя і смерті, неймовірної жорстокості російських військ стосовно мирного населення і випаленої землі, яку вони залишають після себе.

Катерина Філюк

Untitled, from the War series, 2022

These photos were taken by Oleksandr Glyadelov during the first weeks of the Russian invasion of Ukraine. It is a continuation of the work he started in Donbas, where he was shooting from 2014–2020. This time he turns his lens on the civilians trying to escape the disasters of war. The backdrop is the once flourishing, vibrant, and contemporary European megapolis of Kyiv and its suburbs. The photographer deals with the presentation of highly charged content and documents the state of affairs in Ukraine with the sensibility of an analog camera that takes no chances. Glyadelov claims that there is no distance between himself and the photographed subject, which makes his task close to impossible as he often observes matters of life and death, the implausible ferocity of the Russian troops towards civilians, and the scorched earth they leave behind.

Kateryna Filyuk

Untitled, from the War series, 2022, courtesy of artist

Untitled, from the War series, 2022, courtesy of artist

Untitled, from the War series, 2014, courtesy of artist

BORYS GRADOV

«Сталінград», 1953
«Желєзноводськ», 1953

Ці світлини були зроблені під час подорожі фотографа на батьківщину в повоєнні роки. На той час Градов уже проживав в Україні, і наступні чотири десятиліття його професійного життя будуть здебільшого присвячені Радянській Україні, оскільки він працював фотокореспондентом у журналі «Україна».

Stalingrad, 1953
Zheleznovodsk, 1953

These photographs were taken on the photographer's trip back home in the after-war years. At that time, Gradov already resided in Ukraine, and the next four decades of his professional life will be mostly devoted to Soviet Ukraine as he was a photo correspondent of Ukraine [Ukrayina] magazine.

Zheleznovodsk, 1953, courtesy of Boris Gradov archive

Stalingrad, 1953, courtesy of Boris Gradov archive

ALENA

GROM

«Утроба», 2018

«Утроба» — це фотопроєкт української фотографині родом із Донбасу Олени Гром про життя під час війни на сході України. Проєкт був створений у 2018 році на прифронтовій території. В основі цих знімків лежать історії жінок, які вирішили народити дитину, проживаючи в зоні бойових дій. Олена будує свою роботу на медичних паралелях, де ґрунт та укриття мають буквально форму знімка УЗД черевної порожнини. Жителі шахтарських міст — внутрішньоутробний плід, який розвивається й живе повноцінним життям, але в повній залежності від матері. Утроба — це історія життя у супереч смерті, війні та насильству.

Womb, 2018

The *Womb* is a series of photographs and videos about life during the war. The project was created by a photographer in 2018 on the front-line territory of Donbas. A Ukrainian photographer from Donbas, Olena Grom, shows life despite the odds. The pictures are based on the stories of women who decided to give birth to a child while living in a war zone. The photo artist builds her work on medical parallels where soil and shelter take the literal form of a picture of an ultrasound of an abdomen. Residents of mining towns are intrauterine fetus that develops and lives full life but in full dependence on their mother.

Womb, 2018, courtesy of artist

Womb, 2018, courtesy of artist

Womb, 2018, courtesy of artist

VIKTOR AND [REDACTED] [REDACTED] SERGEY KOCHETOV

«Торговельні ряди», 1995

«Один із рюкзаком», 1995

«Ретро. Торгівля овочами. Ваги та рахівниця», 1993

Віктор (1947–2021) та Сергій Кочетови (1972 р.н.) — батько та син, представники Харківської школи фотографії, які працювали в тандемі. Коли йдеться про хронологію, Кочетови важко вписуються в класичну схему «трьох поколінь», у якій традиційно вибудовують таймлайн харківської фотоспільноти від кінця 1960-х років. Зацікавившись фотографією в середині — наприкінці 1960-х років, Кочетов-старший тісно спілкувався з першим поколінням — фотографами групи «Время» Юрієм Рупінін та Олександром Супруном, завдяки яким познайомився з Борисом Михайловичем. Однак перша персональна виставка Віктора відбулася лише в 1983 році в міському Будинку вчених, і в цілому лівова частка його робіт створена у 80—90-х, що дає формальний привід пов'язувати фотографів із другим поколінням — групою «Госпром», Сергієм Солонським, Романом Пятковкою та іншими.

Віктора та Сергія цікавили перш за все сцени повсякдення — невибагливе дозвілля, несподівані міські хроніки з фрагментами вулиць та підворіть. Прогулянка з камерою стала для фотографів найбільш комфортним способом розповісти про «неголовне» та «неважливе»: вони фіксували людські типи, архітектурні елементи, деталі побуту та інші скороминучі прикмети (пост)радянського життя. Проте підхід авторів не можна звести до незаангажованого, відстороненого побутописання. Кочетови цілком означували свою присутність у процесі зйомки, адже найчастіше їхні герої дивляться в камеру, та й самі фотографи регулярно з'являються в кадрі. Вони роблять селфі, позують, блазнюють, створюючи іронічні замальовки родинного життя, подорожей та блукання містом.

Shopping Rows, 1995

One with a backpack, 1995

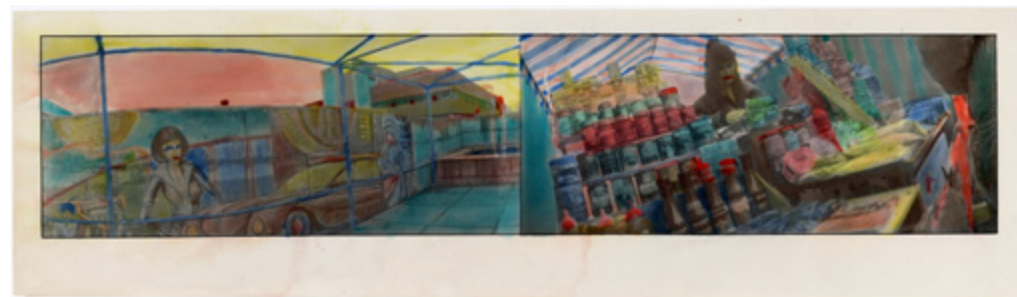
Retro. Trade in vegetables. Scales and abacus, 1993

Viktor (1947–2021) and Serhiy Kochetov (born 1972) are father and son, representatives of the Kharkiv School of Photography, who worked in a tandem. When it comes to chronology, the Kochetovs hardly fit into the classic scheme of «three generations», in which the Kharkiv photo community is traditionally seen, starting from the end of the 1960s. Having become interested in photography in the mid-late 1960s, Viktor Kochetov communicated closely with the first generation of photographers from the «Vryemya» group, Yuriy Rupin and Oleksandr Suprun, thanks to whom he later met Borys Mykhaylov. However, Viktor's first personal exhibition took place only in 1983 in the city's House of Scientists, and in general, the most of his works were created in the 80s and 90s, which gives a formal reason to associate him with the second generation — the «Gosprom» group, Serhii Solonsky, Roman Pyatkovka and others.

Viktor and Serhiy were primarily interested in everyday scenes — unpretentious leisure, uneventful city chronicles with fragments of streets and courtyards. A walk with a camera became the most comfortable way for photographers to talk about the «unimportant»: they shot human types, architectural elements, details of everyday life and other fleeting signs of (post)Soviet life. However, the authors' approach cannot be reduced to non-committed, detached description of everyday life. The artist duo often clearly indicated their presence in the shooting process, because most often their characters look into the camera, and the photographers themselves regularly appear in the frame. They take selfies, pose, fool around, create ironic sketches of family life, city walks and travels.

Shopping Rows, 1995, courtesy of artist and MOKSOP

Retro. Trade in vegetables. Scales and abacus, 1993, courtesy of artist and MOKSOP

One with a backpack, 1995, courtesy of artist and MOKSOP

YULIA KRIVICH

«Зухвалість та молодість», 2015–2018

Після Революції Гідності та окупації Росією українських територій у 2014 році здавалося, що Україна раптово з'явилася на мапі Європи. Річ, яка почала турбувати мене особисто, як українку та візуальну художницю — це «момент екзотизації», перефразовуючи термінологію фотографії, що на той момент був представлений у мільйонах зображень фотографів із різних країн. Більшість цих робіт містили експлуататорський характер, адже Україна була «гарячою новиною». Водночас це вибудовувало певний наратив, що відзеркалював те, якою є Україна в їхніх очах. Пізніше це еволюціонувало у візуальну культуру та мистецтво. «Raw and wild» та «post-soviet chic» стали певними трендами, які, безумовно, можна назвати «західним поглядом на Східну Європу».

Серія «Зухвалість та молодість» стала моєю рефлексією на цю тему. Я використовую своєрідну «сиру естетику» для її візуальності. Протягом двох років я фотографувала 20 молодих українських ветеранів війни з Росією, яка тоді точилася на Донбасі. Одними з перших добровольців, які пішли воювати на справжній фронт, були вихідці зі спільноти футбольних фанатів. Паралельно з цим в Україні відбувалася декомунізація публічного простору. Я спостерігала за цим процесом через символіку закинутого Палацу культури імені Леніна в моєму рідному місті.

Юлія Кривич

Daring & Youth, 2015–2018

After the Revolution of Dignity and Russia's occupation of Ukrainian territories in 2014, it seemed that Ukraine suddenly appeared on the map of Europe. One thing that began to bother me personally, as a Ukrainian and a visual artist, was the «exoticizing moment» — to paraphrase the terminology of photography presented within the millions of images flowing from the hands of photographers from various countries. Most of these works contained an exploitative nature because Ukraine was «the hot news». At the same time, it built a particular narrative of what Ukraine is in their eyes. Later this evolved into visual culture and art. «Raw and wild» and «post-soviet chic» became specific trends, which can certainly be called a «Western gaze on Eastern Europe». Daring&Youth became my reflection on this issue. I use a kind of «raw aesthetics» for its visuality. For two years, I had been photographing young, 20 Ukrainian veterans of the war with Russia, which was then going on in the Donbas. Some of the first volunteers who went to fight on the real front were from the community of football fans. Parallel to this, the de-communization of public space was underway in Ukraine. I observed this process through the symbolism of the abandoned Lenin Palace of Culture in my hometown.

Yulia Krivich

From Daring & Youth series, 2015-18, courtesy of artist

From Daring & Youth series, 2015-18, courtesy of artist

SASHA [REDACTED] [REDACTED] KURMAZ

«Без назви, Диптих», 2019

Фотографія є важливою частиною мистецької практики Курмаза та постійним дослідженням таких тем, як ідентичність, сексуальність, гендер. Часом зібрані в іммерсивні інсталяції або партисипативно розміщені на сітілайтах у публічних місцях, його фотографії є сміливими, часто іронічними роздумами про навколишню дійсність. Вони передають дух творчості, лібералізації та пошуку себе, що характерно для нового покоління української молоді.

Катерина Філюк

Untitled, Diptych, 2019

Photography is a vital part of Kurmaz's artistic practice and continuous exploration of topics such as identity, sexuality, and gender. At times assembled in immersive installations or placed in a partisan manner on the city lights in public spaces, his photos are bold, often ironic reflections on the surrounding reality. They channel the spirit of creativity, liberalization, and search for the self typical for a new generation of Ukrainian youth.

Kateryna Filyuk

Untitled, Diptych, 2019, courtesy of artist

VIKTOR MARUSHCHENKO

Без назви, 2003

Без назви, 2003

«Лариса, Лена й Люся», 2002–2003

«Заселення нових сіл евакуйованими з 30-кілометрової зони Чорнобиля», 1986
«Чорнобиль», 1998

Без сумніву, Марущенко є одним із найважливіших фотографів свого покоління, якому вдалося передати свою майстерність і досвід молодим українським фотографам і дослідити історію української фотографії в рамках Школи фотографії Віктора Марущенка. Але, найголовніше — він створив потужний візуальний канон репортажної та документальної фотографії в перші роки після розпаду Радянського Союзу, зафіксувавши важливі соціальні зміни, що відбувалися в суспільстві, яке будувалося. Вибрані фотографії належать до двох великих серій, над якими він наполегливо працював — «Чорнобиль» та «Донбас». Кожна з них являє собою велику колекцію знімків, зроблених під час його численних поїздок до обох регіонів, і фокусується на звичайних людях у їхньому природному оточенні.

Катерина Філюк

Untitled, 2003

Untitled, 2003

Larisa, Lena and Lyusya, 2002–2003

Settlement of new villages by evacuees from the Chernobyl 30-kilometer zone, 1986
Chernobyl, 1998

Without a doubt, Marushchenko is one of the most important photographers of his generation, who succeeded in transmitting his excellence and experience to younger Ukrainian photographers and researching the history of Ukrainian photography within the framework of Viktor Marushchenko's School of Photography. But most importantly, he built a strong visual canon of reportage and documentary photography in the years right after the fall of the Soviet Union, capturing crucial social changes happening in the society under construction. Selected photos are from two big series he had been working on persistently — *Chernobyl* and *Donbas*. Each has a form of a vast collection of images taken during his numerous trips to both locations and focuses on ordinary people in their natural surroundings.

Kateryna Filyuk

Larisa, Lena and Lyusya, 2002–2003, courtesy of Viktor Marushchenko archive

Untitled, 2003, courtesy of Viktor Marushchenko archive

Untitled, 2003, courtesy of Viktor Marushchenko archive

Chernobyl, 1998, courtesy of Viktor Marushchenko archive

Settlement of new villages by evacuees from the Chernobyl 30-kilometer zone, 1986, courtesy of Viktor Marushchenko archive

SERHIY MELNITCHENKO

«Шварценеггер — мій кумир», 2012–2013

«Шварценеггер — мій кумир» — це історія про молодих хлопців із Миколаєва (Україна), яких об'єднує одне — мета стати кращими з кращих, і вони роблять усе можливе для її досягнення. На фотографіях — молоді люди, які займаються легкою атлетикою, акробатикою, фітнесом та бодібілдингом. Я попросив одного з хлопців розповісти, яку роль у його житті відіграє його хобі. Й ось що він мені відповів: «Для мене спорт — це те, заради чого я живу. Щоденний контроль і наполеглива праця — це те, що приводить мене до успіху. Спорт дисциплінує людину, дає можливість зрозуміти цінність праці, цінність вибору. Я завжди хотів бути чимось більшим, ніж звичайна людина з вулиці, більш колосальним, ніж пересічний представник суспільства, тому у своєму спорті я роблю все, що можу, адже хочу досягти вершини». Чому мої «моделі» на фотографіях оголені? Думаю, це додає певної мужності та природності. Звичайно, це також виглядає кумедно та іронічно.

Сергій Мельниченко

Schwarzenegger is my idol, 2012–2013

Schwarzenegger is my idol is a story about young guys from Mykolaiv (Ukraine) who are united by one thing — a goal to become the best of the best, and they will do everything possible to achieve it. The photos show young people who engage in athletics, acrobatics, fitness, and bodybuilding. I asked one of the boys to tell me what role his hobby plays in his life. Here's what he told me: «For me, my sport is what I live for. Daily control and hard work is what leads me to success. Sport disciplines a man, enabling him to understand the value of labor and the value of choice. I always wanted to be something more than an ordinary man in the street, more colossal than an ordinary representative of society, so in my sport, I do all the best I can, because I want to reach the top» Why are my models naked in photos? I think it adds a kind of courage and naturalness. Of course, it also looks funny and ironic.

Serhiy Melnychenko

Schwarzenegger is my idol, 2012, courtesy of artist

Schwarzenegger is my idol, 2013, courtesy of artist

BORIS MIKHAILOV

MYKOLA RIDNYI

«Ігри патріотів», 2007

Циклічні процеси відбувалися і в українській політиці. Період після Помаранчевої революції 2004 року — час розчарувань. «Помаранчеві» й «сині» політики почали ділити країну на Схід і Захід, протиставляючи «європейську мрію» й «російську економіку». Водночас парламентарії легко змінювали кольори, переходячи з одного табору до іншого та переслідуючи особисту вигоду і прибуток. Спостерігаючи за «театром теленовин», ми з Борисом зайнялися «домашнім театром», зображуючи то ситуативну боротьбу, то дружбу, то майже любовні відносини — у спортивних костюмах політичних кольорів. Ця «мильна опера» перетворилася на нашу спільну серію «Ігри патріотів».

Микола Рідний

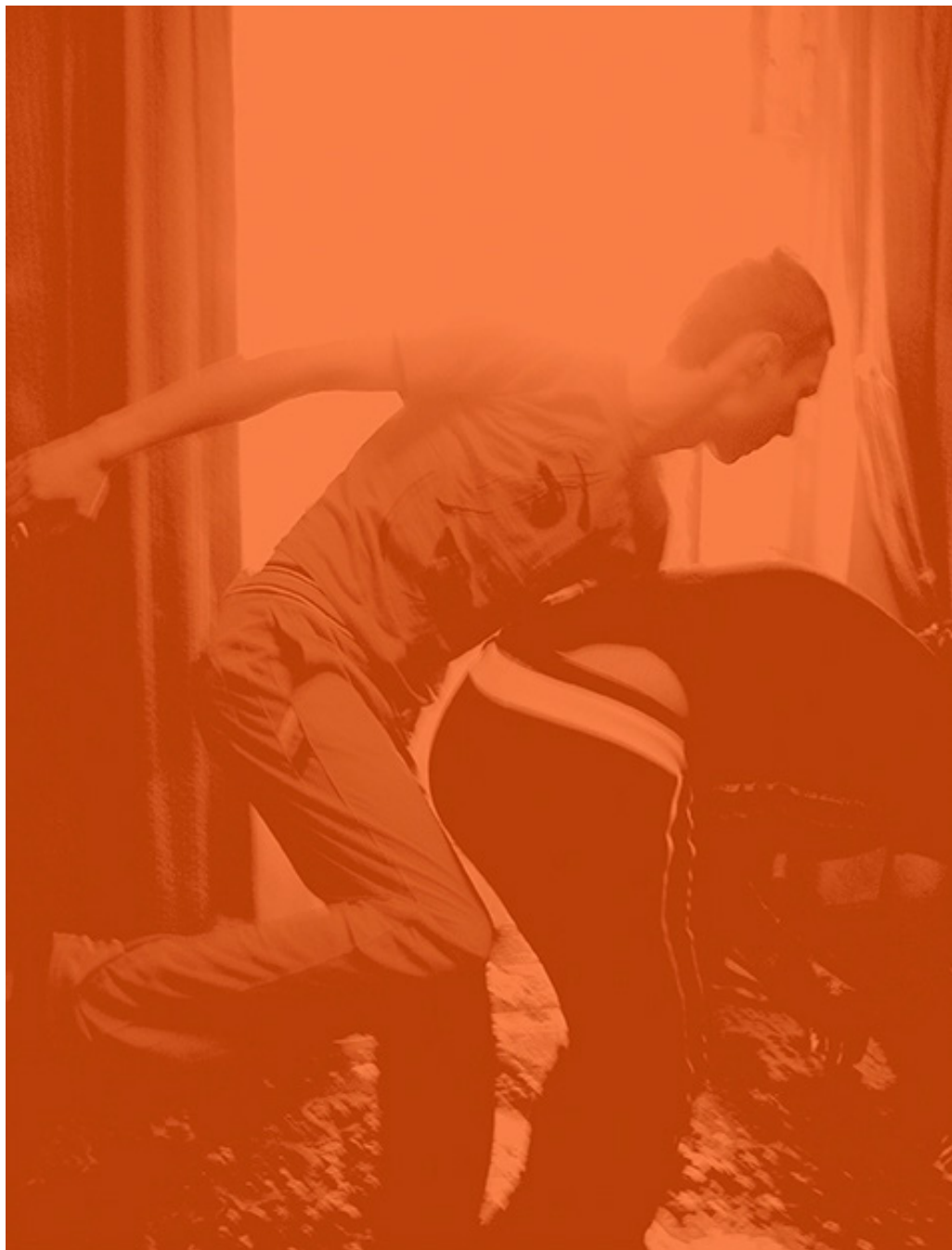
Patriot games, 2007

Cyclical processes also took place in Ukrainian politics. The period after the Orange Revolution of 2004 was a time of disappointment. The Orange and Blue politicians began to divide the country into East and West, opposing the European dream and the Russian economy. Simultaneously, the parliamentarians changed colors, easily moving from one camp to another to pursue personal gain and profit. Watching T.V. news theater, Boris and I engaged in home theater, depicting sometimes situational struggles, then friendships, and then almost love relationships in sports suits of political colors. This soap opera turned into our collective series of *Patriot Games*.

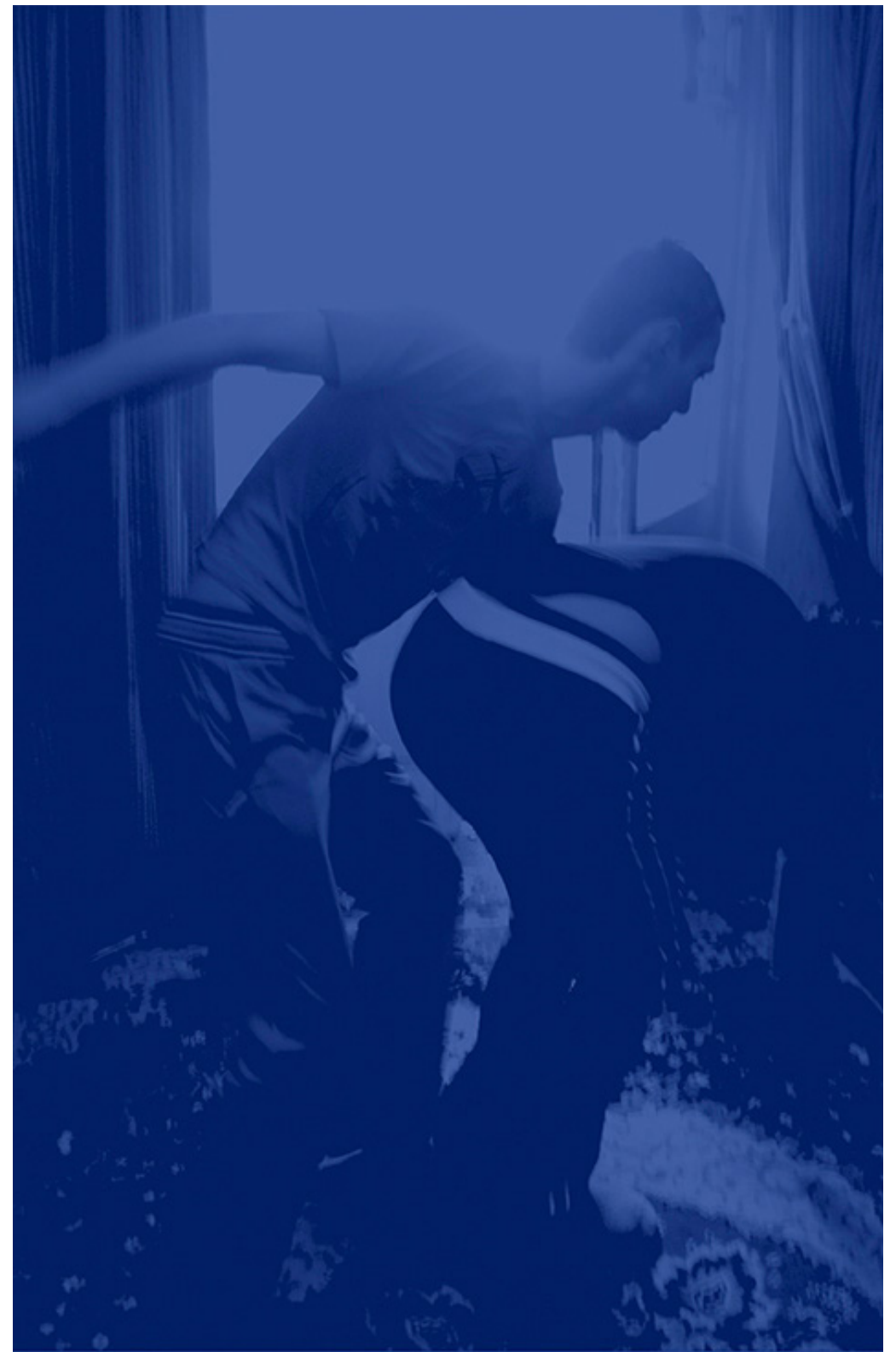
Mykola Ridnyi

Patriot games, 2007, courtesy of artists

Patriot games, 2007, courtesy of artists

Patriot games, 2007, courtesy of artists

VALERIY MILOSERDOV

Київ, жовтень 1990 р., Початок студентського голодування на площі Жовтневої революції
Київ, листопад 1991 р., Бійці Української народної самооборони на навчаннях.
Київ, жовтень 1991 р., колишній радянський політв'язень, український дисидент Василь Овсієнко з ключами від камери під час мітингу на Майдані Незалежності.

Працюючи фотожурналістом, Милосердову вдалося створити низку знакових знімків, які зафіксували переломні історичні події перших років незалежності України. На момент створення ці фото були опубліковані в інформаційних виданнях і можуть сміливо вважатися символами нової країни, яка, незважаючи на багато невизначеностей, економічну та соціальну турбулентність, зробила рішучий крок від радянського минулого й перебуває в пошуку нових наративів та ідентичностей, а також відкриває для себе правду, яка десятиліттями замовчувалася державою. Сьогодні Милосердов продовжує свою кар'єру фотожурналіста, поєднуючи її з викладацькою діяльністю та архівними дослідженнями.

Катерина Філюк

Kyiv, October 1990, The beginning of the student hunger strike on October Revolution Square.

Kyiv, November 1991, Fighters of the Ukrainian National Self-Defense Force at exercises
Kyiv, October 1991, Former Soviet political prisoner Ukrainian dissident Vasyl Ovsienko with the keys to his prison cell during a rally on Independence Square.

Working as a photojournalist, Miloserdov managed to create several iconic images registering crucial historical events of the first years of Ukraine's independence. At the time of their creation, these photos were published in news outlets and can be easily regarded as symbols of a new country that despite many uncertainties, economic and social turbulence, took a decisive move away from the Soviet past and was in search of new narratives and identities as well as was re-discovering the truth hushed up by the state for decades. Nowadays, Miloserdov continues his photojournalist career combining it with teaching and archival research.

Kateryna Filyuk

Kyiv, October 1990, The beginning of the student hunger strike on October Revolution Square, courtesy of artist

Kyiv, October 1991, Former Soviet political prisoner Ukrainian dissident Vasyl Ovsienko with the keys to his prison cell during a rally on Independence Square, courtesy of artist

Kyiv, November 1991, Fighters of the Ukrainian National Self-Defense Force at exercises, courtesy of artist

IRYNA PAP

«Київський пляж», 1958
«У шахтаря народився син», 1959

Пап була спеціальною фотокореспонденткою газети «Известия» в Україні, що дало їй змогу багато подорожувати країною, документуючи її життя протягом 1960-х та 1970-х років. Тематично її архів можна умовно поділити на такі категорії: будівництво, досягнення промисловості, кращі виконавці, міжнародні делегації та партійні з'їзди, дозвілля, культурні події та особистості, місто Київ. «Известия» віддавали перевагу переважно фотографіям найкращих робітників виробництва, але Пап також вдалося зафіксувати й тим самим зберегти для майбутнього післявоєнну відбудову Києва, красу його архітектури та появу нових районів. Одна з вибраних світлин — з її фоторепортажу про Донбас, що висвітлює життя шахтарів, а інша показує багатолюдний пляж на березі Дніпра, який і досі залишається улюбленим місцем відпочинку для багатьох киян.

Катерина Філюк

Kyiv beach, 1958
The miner had a son, 1959

Pap was a special photo correspondent for Izvestia newspaper in Ukraine which allowed her to travel through the country extensively documenting its life throughout the 1960s and the 1970s. Thematically, her archive can be roughly divided into the following categories: construction, industry achievements, top performers, international delegations and party congresses, leisure, cultural events, and personalities, Kyiv. Whereas Izvestia favored mostly her photos of top performers, she managed to capture and thus preserve for the future the after-war reconstruction of Kyiv, the beauty of its architecture, and the appearance of the whole new districts. One of the selected photos is from her photo reportage about Donbas covering the life of their miners, while the other shows a crowded beach on the bank of the Dni-pro river, which until now remains a favorite summer spot for many Kyevians.

Kateryna Filyuk

Kyiv beach, 1958, courtesy of Iryna Pap Estate

The miner had a son, 1959, courtesy of Iryna Pap Estate

EVGENIY PAVLOV

«Скрипка 3», 1972
«Скрипка 4», 1972
«Скрипка 2», 1972

Євгеній Павлов зробив свої перші кроки в мистецтві наприкінці 1960-х, і вже в 1971, разом зі своїм другом Юрієм Рупіним, ініціював авангардну групу харківських фотографів «Время» (Борис Михайлов, Олег Мальований, Анатолій Макієнко, Олександр Ситниченко, Олександр Супрун, Геннадій Тубалев). Група поклала початок феномену харківської фотошколи, відомої завдяки своїй «теорії удару». Тривалий час вона була єдиним активним центром фото-авангарду в Україні.

Тільки в контексті тих років, коли дефемінізація та демаскулінізація нав'язувалися радянським режимом, стає зрозумілим домінування у фотографіях групи «Время» культу оголеного тіла як однієї з фундаментальних позицій «теорії удару». Її маніфестацією стала знята в 1972 році серія Павлова «Скрипка», що органічно втілила ідеї нонконформізму тих років. Вона сприймається також у контексті руху радянських хіпі та триумфу музичної культури «Бітлз» на межі 1960–70-х. Головною новацією цієї роботи, важливої для загального культурного простору неангажованого мистецтва СРСР, була масова зйомка оголеної чоловічої натури, реалізована як художній проєкт. Ця робота з групою «хіпуючих» юнаків стала прототипом подій та явищ, знятих у вигляді кінокадрів.

Трансгресія еротичної теми, навіть обласуроджена скрипкою, сприймалася як замах на моральні засади радянського суспільства. Але, завдяки її присутності, перфоманс «з музичними інструментами» апелював до високого мистецтва, викликаючи в пам'яті конотації з образотворчою класикою.

Violin 3, 1972
Violin 4, 1972
Violin 2, 1972

Evgeniy Pavlov took his first steps in art in the late 1960s and, by 1971, along with his friend Jury Rupin, had already established Vremia (Time), a group of avant-garde Kharkiv photographers (Boris Mikhailov, Oleh Maliovan, Anatolii Makiienko, Oleksandr Sytnychenko, Oleksandr Suprun, and Hennadii Tubalev). The group's arrival marked the beginning of the phenomenon of the Kharkiv school of photography, known for its blow theory. For a long time, it was the only active center of the photo avant-garde in Ukraine.

Only in the context of these years, when defeminization and demasculinization were imposed by the Soviet regime, can the cult of the naked body, which dominated Vremia's photos, be understood as one of the fundamental positions of their blow theory. Pavlov's *Violin* series, shot in 1972, was its manifestation, organically embodying the ideas of the nonconformism of those years. It is also perceived in the context of the Soviet hippie movement and the triumphant march of the music culture of the Beatles in the late 1960s–early 1970s. The main innovation of the work, significant for the general cultural space of unaffiliated art in the USSR, was the massive shot of the naked male model, which was done as an artistic project. This work with the group of hippie youths became the prototype of happenings and events shot as film stills.

Even dignified by the instrument, this transgression of the erotic subject was perceived as an attempt at the moral foundations of Soviet society. But thanks to the violin's presence, the performance «with musical instruments» invoked high art, bringing to mind connotations with classics of visual art.

Violin 2, 1972, courtesy of artists

Violin 4, 1972, courtesy of artists

Violin 3, 1972, courtesy of artists

PARASKA PLYTKA-HORYTSVIT

Без назви, рік невідомий

Плитка-Горицвіт, яка була мисткинею-самоучкою та працювала з різними техніками, почала фотографувати у 70-х роках і її доробок фотографій налічує близько чотирьох тисяч світлин. Зазвичай вона фотографувала односельчан та їхніх дітей, краєвиди, свята, природу тощо. Одні й ті ж моделі з'являлися на світлинах у різний період їхнього життя, а особливу увагу мисткиня часто приділяла релігійним святкуванням та святковим заходам, які структурували життєві цикли людей у Карпатах у другій половині 20-го століття. Її фотографічна практика пов'язана з постійною зацікавленістю в історії, етнографії, фольклору та звичаїв краю, які вона ретельно вивчала та фіксувала протягом усього життя.

Катерина Філюк

Untitled, year unknown

Being a self-taught artist working with various mediums, Plytka-Horytsvit started to take photos in the 1970s, and her photographic oeuvre has around four thousand photographs. Usually, she photographed fellow villagers and their children, landscapes, holidays, nature, etc. The same models reappeared in the photographs at different stages of their lives, and special attention was often paid to the religious celebrations and festive activities that structured the life cycles of people in the Carpathian Mountains in the second half of the 20th century. Her photographic practice comes along with her enduring interest in history, ethnography, folklore, and customs of the region, which she carefully studied and recorded throughout her life.

Kateryna Filyuk

Untitled, year unknown, courtesy of the community of Kryvorivnia village

Untitled, year unknown, courtesy of the community of Kryvorivnia village

ROMAN PYATKOVKA

«Відьомський шабаш», 1988

Серія «Відьомський шабаш» — це свого роду дослідження. І предметом цього дослідження є тіло не як естетичний об'єкт, а як продукт різних соціальних явищ. Тіло як соціальний об'єкт найбільш репрезентативне в особистому, загальному просторі. Дискурс колективного простору й колективного тіла є найцікавішим інструментом соціального пізнання.

Роман Пятковка

Witch Sabbath, 1988

The *Witch Sabbath* series is sort of a study. And the subject of this study is the body not as an aesthetic object, but as a product of various social phenomena. The body as a social object is the most representative in a personal, communal space. The discourse of the collective space and the collective body is the most interesting tool of social cognition.

Roman Pyatkovka

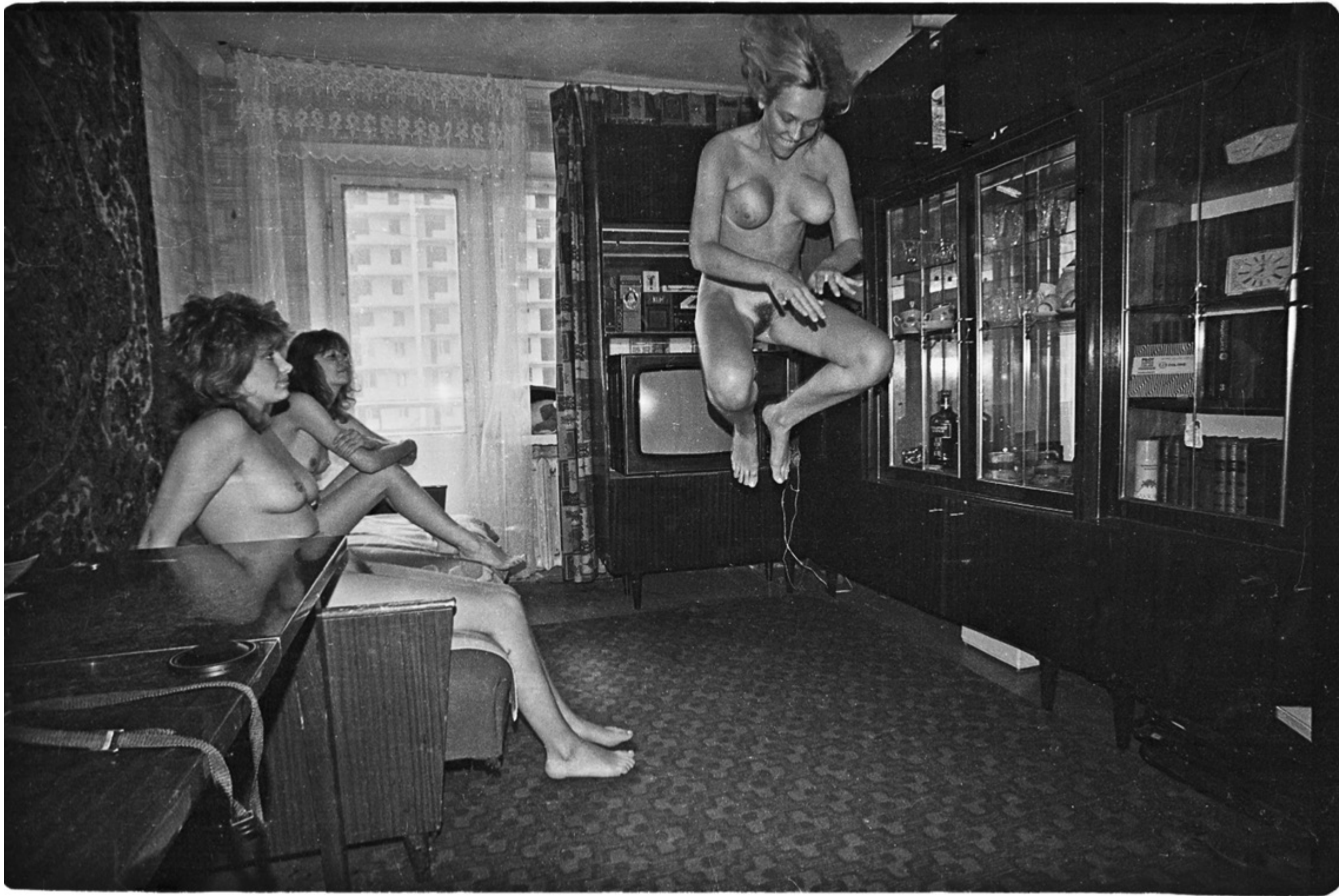

Untitled, From the series Witcher's Sabbath, 1988, courtesy of artist

Untitled, From the series Witcher's Sabbath, 1988, courtesy of artist

Untitled, From the series Witcher's Sabbath, 1988, courtesy of artist

NATASHA SHULTE

«Лінія», 2011

Усі герої знімків Наташі — покинуті діти з двох українських дитячих будинків. Ці постановочні портрети відносяться до документальної фотографії початку 19 століття. У той час дітей фотографували при вступі до сиротинців. Це було частиною соціальних та суспільних відносин. Однак візуальні історії Шульте, навіть замасковані під репортаж, вислизують від соціальної інтерпретації. На мить портрети сиріт спалахують як травматична приманка критичного мистецтва, а потім тануть у непроникному моноліті екзистенційної тотальності. На всіх фотографіях «Лінії» сувора, одноплосинна композиція об'єднана з геометричним декором, що є лише фоном стіни. Неможливо зловити погляд дітей, навіть якщо він спрямований прямо. Вони не представляють себе, але й не граються. Ця серія фотографій отримала звинувачення в експлуатації дітей-сиріт. Однак важливо зазначити, що героїні «Лінії» — не спустошені моделі, а, імовірно, німфи з чимось, що росте всередині.

Перед глядачем постає загадка: що означає тьмянний вогник в очах дітей, світло, яке є однаковим для головного героя на парному фото але (так парадоксально) відрізняється емоційно? Якою є реальність для цих дітей?

Арсеній Штайнер

Line, 2011

All characters from Natasha's shots are abandoned children from two Ukrainian orphanages. These staged portraits refer to early 19th-century documentary photography. At that time, children were photographed upon admission to orphanages. It was part of social relations. However, Shulte's visual stories, even masked as reportage, elude social interpretation. For an instant, the portraits of orphans flash as a traumatic lure of critical art and then melt into an impenetrable monolith of existential totality. In all the photographs of Line a strict, one-plane composition is united with the geometric decor that is just the background wall. It is impossible to catch the gaze of children, even when directed straight. They do not represent themselves but do not play either. This series of photographs received accusations of exploitation of orphans. However, it is worth noting that the characters in Line are not devastated models, but rather nymphs with something growing within.

The mystery is thrown to the audience: what does the dim light in the eyes of the children mean; the light which is the same for the protagonist in the adjacent field, that is (so strangely) emotionally different? What is the reality for these children?

Arseniy Steiner

Letter from the series
Line, Diptych, 2011,
courtesy of artist

SYNCHRODOGS

«Фобія», 2012

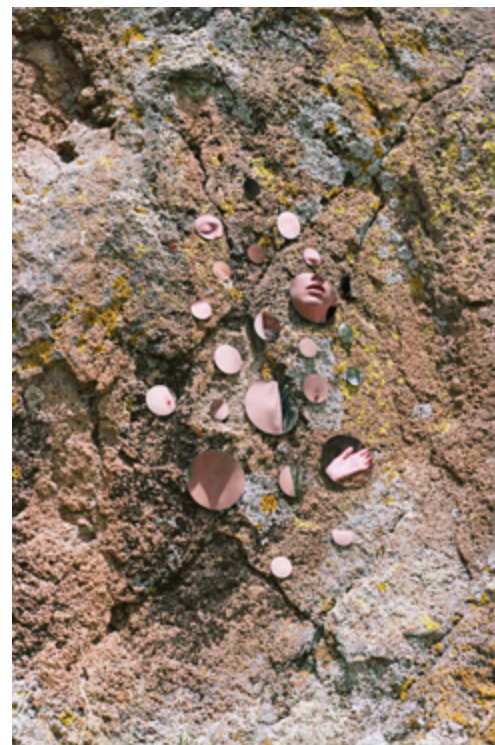
Проект є візуальним портретом країни, яка нас виховала. Країни, яка є однією з найбільших у Європі, але досі залишається відокремленою — України. Життя тут завжди було повільним і спокійним, люди займалися звичайними справами, носили однокоривий одяг, який купували на ринку, зустрічалися, щоби поговорити про погоду. Усе змінилося, коли на Схід України прийшла війна, адже саме тоді ми відчували, наскільки віддаленою від інших може бути наша країна. Життя буквально зупинилося, ніби країна застрягла між сучасним суспільством і пострадянським існуванням. Люди, виведені із зони безпеки, і далі жили своїм звичайним життям, але відчуття стійкості якось зникло, створивши своєрідний вакуум, у якому ми всі прагнемо стати новою незалежною країною. Проект прагне передати самотність України, показуючи парадокс перебування в центрі подій як найбільшої європейської країни, яка все ще залишається ізольованою та безсилою щодо власного майбутнього. Проект також розповідає про людей, які опинилися перед невідворотною ситуацією, змушені жити з почуттям невідзначеності, але водночас не дають безнадії підкорити своє життя, проходячи через перехідний етап становлення своїх країн.

Synchrodogs

Fobia, 2012

The project is a visual portrait of the country that brought us up, the country that is one of the biggest ones in Europe still secluded — Ukraine. Life here has always been slow and calm, with people doing ordinary things, wearing the same clothes they buy on market, and meeting to talk about the weather. Things changed when war had come to Eastern Ukraine as that was the moment we felt how remote from others the country could be. Life had literally stopped as if the country was stuck between modern society and its Post-Soviet Union existence. Withdrawn from its safety zone, people kept on living their ordinary lives though the feeling of firmness somehow vanished, creating some kind of vacuum where we all strive to become a new, independent country. The project strives to convey Ukraine's solitary nature showing the paradox of being in the center of events still isolated, being the biggest European country still somehow forceless concerning its own future. The project is also about people facing an inescapable situation, having to live with feelings of uncertainty, and even so, not letting hopelessness conquer their lives while going through the transitional stage of their countries' formation.

Synchrodogs

From Fobia series, 2012, courtesy of artist

From Fobia series, 2012, courtesy of artist

VIKTORIIA

TEMNOVA

«Стелла Херсон», 2022

Цю фотографію я зробила в травні 2021 року. У Києві я сама себе прозвала амбасадором Херсону, бо завжди багато розповідаю про моє місто. Розповідаю все як є — і про переваги, і про недоліки. Тому і вирішила зробити таке фото, щоб одразу було видно, звідки я. Але мені здається, що це видно по моєму обличчю.

«Тир у центральному парку Херсона», 2022

Я фотографувала в парку і вирішила попросити в тирі рушницю, щоби зробити декілька кадрів. Але тепер це фото має зовсім інший настрій. Зараз мені страшно, коли я дивлюся на це фото. Зараз багато українців тримають у руках зброю, але не для того, щоби виграти плюшевого ведмедика. Українці гинуть зі зброєю в руках, боронячи нашу свободу, наші домівки, наші життя.

Вікторія Темнова

Stella of Kherson, 2022

I shot this photo in May 2021. In Kyiv, I've been calling myself the ambassador of Kherson because I talk a lot about my city. I talk about it as it is, describing its benefits and imperfections. That's why I decided to do this shot to make it clear where I come from, but, I guess, it's written on my face.

The shooting gallery in the park of Kherson, 2022

I have been doing the photo shoot in the park and decided to ask for the gun, as a prop to make several shots with. Now, this picture has a totally different mood. Now I feel scared when I look at this image. Currently, many Ukrainians hold guns in their hands, but not to win a teddy bear. Ukrainians are dying with guns in their hands, protecting our freedom, our homes, and our lives.

Viktoriia Temnova

The shooting gallery in the park of Kherson, 2022, courtesy of artist

Stella of Kherson, 2022, courtesy of artist

MYKOLA TROKH

«Панель №5», 1989

«Color Hand», 1991

Без назви, 1986

Микола Трох увірвався в мистецтво стрімко, без попередження, без підготовки. На відміну від більшості своїх майбутніх колег він не здобув спеціальної освіти, зрештою в жодному художньому навчальному закладі Радянського Союзу не викладали фотографію, не вбачаючи в ній ознак так званого високого мистецтва. Свої перші графічні роботи — неспіливі, наївні, безпорадні — він створює на початку 1980-х. Можливо, Трох так і залишився б аматором, якби не подія, яка змінила його життя — 15 березня 1986 року, на своє 25-річчя, він купує фотоапарат і починає знімати. Його фотографії, датовані 1986–1989 роками, ні тематикою, ні формальними прийомами ще не відрізняються від знімків, які можна було побачити на сторінках журналу «Советское фото». Деяко іншими виглядають ті із них, у яких Трох намагається поєднати фотографію з колажем, аплікацією, графікою. Наскільки стрімким було формування унікального творчого методу Троха свідчать роботи, датовані 1990–1991 роками. Майже кожний відбиток згодом фарбувався, тонувався або підлягав іншим маніпуляціям — у Троха не має двох однакових, що зумовлює виняткову вартість оригінальних, авторських робіт і, водночас, нівелює традиційний статус негативу, як головного носія зображення. Головним засобом художньої виразності, яким користується Трох, залишається колір. Діапазон його застосування щоразу змінюється залежно від обраної мети — значну частину робіт, виконаних у цей час, художник лише торкається тоном, в інших створює ілюзію кольорової фотографії.

Валерій Сахарук

Panel No. 5, 1989

Color Hand, 1991

Untitled, 1986

Mykola Trokh has taken the world of art by storm — his arrival was unannounced and sudden. He is completely self-taught and that makes him stand aside from the rest of his colleagues. Back in the day the Soviet education system did not teach professional photography because ideologically it did not consider it a higher art form. He creates his first graphic works at the start of the 1980s, his early work lacks depth, it is fragmentary and naïve. Perhaps, Trokh would have never become a professional artist if it hasn't been for the event which changed his life forever: on his 25th birthday which is on March 15, 1986 he buys himself a camera and starts taking pictures. The photos he took in 1986–1989 are no different in theme and artistic design from what was usually printed in the Soviet mainstream photo magazines. His work takes a different angle when the artist attempts to combine photography with collage, clipart, and graphics. Trokh's artistic method has developed rapidly, and it is reflected in his work from 1990–1991. Almost every print ever produced by Trokh is somehow altered as the artist introduces new colours and shades. It makes the artist's original work extremely valuable and at the same time negates the importance of the negative print, traditionally considered an essential medium in photography. Trokh's key means of artistic expression is colour. The spectrum of colour depends on the artistic purpose — the artist uses slight tones in most of the artwork of the period, the rest of the photographs are artificially coloured. Trokh's use of colour dominates his artwork, by adding large patches of paint the artist also tells his story.

Valerii Sakharuk

Color Hand, 1991, courtesy of Stedley Art Foundation

Panel No. 5, 1989, courtesy of Stedley Art Foundation

Untitled, 1986, courtesy of Stedley Art Foundation

Synchrodogs — мистецький дует. Артди-ректори, фотографи, режисери — Роман Новень і Таня Щеглова з України, які працюють разом із 2008 року. Роман має ступінь магістра, а Таня — ступінь спеціаліста за спеціальністю «Технології».

Валентин Бо (1985) — український фотограф. У 2007 закінчив факультет архітектури Національного університету «Львівська політехніка». Під час навчання там і захопився фотографією. Учасник об'єднань UPNA (Українська фотографічна альтернатива) та «4in1» (разом із Марією Войновою, Іваном Чернічкіним і Юрієм Салабаєм). З 2010 бере активну участь у міжнародних та українських проектах. Володар звання «Фотограф року» (2017, Київ, Україна), переможець «FOAM Talent» (2018, Амстердам, Нідерланди), Bird in Flight Prize (2018, Київ, Україна), «The BJP International Photography Awards» (друга премія, Великобританія).

Олександр Гляделов — український фотограф-документаліст, фотожурналіст. Народився в 1956 році у польському містечку Легниця. У 1974 році переїхав разом із сім'єю до Києва. Вивчав оптику і приладобудування в Київському Політехнічному інституті. Як фотограф висвітлював воєнні конфлікти в Молдові, Нагірному Карабаху, Чечні, Киргизстані, Сомалі, Південному Судані і Україні. З 1997 і до цього дня активно співпрацює з міжнародною гуманітарною організацією "Лікарі без кордонів" (Medecins Sans Frontieres). Співпрацює з міжнародними організаціями: MSF, HRW, The Global Fund, UNAIDS, UNICEF. Звертається до соціальних тем: воєнні конфлікти, гуманітарні кризи, безпритульні діти, в'язниці, епідемії ВІЛ/СНІД, туберкульозу

Valentyn Bo (b. 1985) — a Ukrainian photographer. Graduated from the Architecture Institute of the Lviv National Polytechnic University in 2007 receiving a Master's degree in architecture. Got interested in photography during his student years. Member of the "UPHA" ("Ukrainian Photographic Alternative" association) and "4in1" groups (together with Mariia Voinova, Ivan Chernychkin and Yurii Salabai). Since 2010 has been an active participant of the international and Ukrainian projects. Winner of the "Photographer of the Year" contest (2017, Kyiv, Ukraine), "FOAM Talent" (2018, Amsterdam, Netherlands), Bird in Flight Prize (2018, Kyiv, Ukraine), "The BJP International Photography Awards" (second place, Great Britain).

Oleksandr Chekmenev was born 1969 in Luhansk, the city located in Eastern Ukraine, Donbass. Oleksandr started his career as a photographer in a photo studio in his hometown. In his free time he photographed people on the streets and at home, who were affected the most by the economic crisis after the Soviet Union collapse. His work gives an intimate and unique insider view on the transition of the coal mining region in the 90-s in Eastern Ukraine. He moved to Kiev in 1997, where he works as a photojournalist. He was named Photographer of the Year Ukraine 2013. His work has been published in New York Times Lens Blog, Time Magazine and Time Light Box, New Yorker Photo Booth, MSNBC, Quartz, The Guardian, Vice Magazine, Liberation.

Maryna Frolova (1977) graduated from the Faculty of Economics of Kherson National Technical University. Since 2008 she has been

та Гепатиту С, наркоманія. Свідомо фотографує аналоговою камерою на чорно-білу плівку та сам друкує свої фотографії у домашній фотолабораторії в Києві. Викладач в українських фото-школах Школа фотографії Віктора Марущенко та Bird in Flight. Нагороди та відзнаки: Гран-Прі Укрпресфот-97 за серію знімків "Покинуті діти"; приз Hasselblad на конкурсі європейської фотографії у Вевей, Швейцарія, Images'98; Mother Jones 2001 Medal of Excellence Міжнародного фонду документальної фотографії у Сан-Франциско, США; "Moving Walls 2002" Інституту Відкритого Суспільства (OSI) в Нью-Йорку, США. Лауреат Шевченківської премії 2020 року за фото-проект «Карусель». Живе та працює у Києві.

Борис Градов (Борис Отришкін, 1908–1988) народився в невеликому селищі Дубовське Російської імперії в купецькій родині. Ще юнаком він покинув рідне місто, рятуючись від бурхливого пореволюційного сільського життя. У найближчому великому місті Царицин (нині Волгоград) він знайшов роботу асистента місцевого фотографа, у якого юний Борис навчився цієї справи. Під час Другої світової війни Градов був призваний на військову службу, служив фотолаборантом та аерофотографом. За службу був нагороджений численними медалями, зокрема, «За відвагу» та «За бойові заслуги». Після демобілізації Бориса направили до Західної України для роботи фотокореспондентом у газеті «Молодь Закарпаття». У київський період Борис Градов працював у газеті «Сталінське плем'я» (з часом перейменованій на «Комсомольське знамено»), а згодом був прийнятий на роботу до відомого журналу «Україна». На своїй першій посаді він відзняв безліч репортажів про Україну та її народ, пропрацювавши впродовж понад 30 років, аж до своєї смерті в 1988 році. Серед найвідоміших робіт Градова — портрети Максима Горького (1932) та Юрія Гагаріна (1965).

Олена Гром у квітні 2014 року Олена Гром (1976) була змушена залишити рідний будинок у Донецьку через військові події. Гром працює на стику соціального репортажу та

engaged in art photography. She is an exhibitor in Ukraine, Italy, Great Britain, and Sweden.

Oleksandr Glyadyelov is a Ukrainian documentary photographer and photojournalist, born in 1956 in the Polish town of Legnica. In 1974 he moved with his family to Kyiv, where he studied optics and instrumentation at the Kyiv Polytechnic Institute. As a photographer, he has covered military conflicts in Moldova, Nagorno-Karabakh, Chechnya, Kyrgyzstan, Somalia, South Sudan, and Ukraine. Since 1997 he has actively cooperated with the international humanitarian organization Doctors Without Borders (Medecins Sans Frontieres) and other international organizations such as HRW, The Global Fund, UNAIDS, UNICEF. His work addresses social issues: military conflicts, humanitarian crises, child homelessness, prisons, HIV / AIDS, tuberculosis and hepatitis C epidemics, and drug addiction. He deliberately photographs with an analog camera on black-and-white film and prints his photos at his home laboratory in Kyiv. Glyadyelov is also a teacher at Ukrainian Photo Schools Victor Marushchenko School of Photography and Bird in Flight. Among his numerous awards and honors are: Ukrpress-photo-97 Grand Prix for his series Abandoned Children; Hasselblad Prize at the European Photography Competition in Vevey, Switzerland, Images'98; Mother Jones 2001 Medal of Excellence of the International Documentary Photography Foundation in San Francisco, USA; Moving Walls 2002 of the Open Society Institute (OSI) in New York, USA. He was also the winner of the Shevchenko Prize 2020 for the photo project Carousel. Glyadyelov lives and works in Kyiv.

Paraska Plytka-Horytsvit (1927 – 1998) is a hutsul artist, poetess, writer, folk philosopher, ethnographer and photographer. Representative of naive art. Born in the village of Bystrets in the family of blacksmith Stefan and embroiderer Anna. In 1945 she joined the national liberation movement and was arrested in the same year. For being an "enemy of the state" in the face of Soviet government, Paraska Plytka-Horytsvit more than 10 years in Stalin's camps. After release, she returned

концептуальної фотографії. Працює зі своїми темами на передовій. Свою «місію» художниця бачить у висвітленні життя людей, котрі опинилися у військовій зоні. Її фотографії – це не ілюстрації жалю чи горя, а утвердження життя. Життя всупереч усьому одна з головних тем художниці. Олена живе у Києві. Фіналістка LensCulture Portrait Awards UK, YICCA International Contest of Contemporary Art, Kaunas Photo Star Lithuania, Slovak Press Photo, The Tokyo International Foto Awards. Виставлялася у країнах Європи, США, Японії тощо.

Віктор Кочетов (1947-2021) та **Сергій Кочетов** (1972 р.н.) — творчий тандем харківських фотографів, батька та сина. Віктор Кочетов захопився фотографією в 1968 році та почав заробляти на життя як професійний фотограф на початку 1970-х, працюючи в численних газетах, кіно- та фотолабораторіях. Значна частина його доробку була створена разом з сином Сергієм Кочетовим, який допомагав батькові ще з підліткового віку та, як і він, обрав для себе фах фотожурналіста. В центрі уваги авторів — сцени неவிбагливої реальності пізнорадянських — пострадянських часів: велика кількість робіт знята на панорамну камеру “Горизонт”, фіксуючи краєвиди Харкова та інших місцин, куди фотографів відправляли на журналістські завдання.

Юлія Кривич (1988) — візуальна художниця, що працює з медіумом фотографії, інсталяції та публічним простором. Закінчила кафедру архітектури Придніпровської державної академії будівництва та архітектури (2010) в Дніпрі та факультет медіа-мистецтв в Академії красних мистецтв в Варшаві (2013).

Почавши з її дипломного проекту “My World Is Not Where I Am” (2013), присвяченого молодим українцям, вона досліджує питання життя молодого покоління пострадянських країн. Інша сторінка її творчості, під назвою “Передчуття” (2014) була опублікована як фотокнига в рамках Місяця фотографії в Кракові (2015).

Юлія Кривич стала стипендіаткою програми Gaude Polonia Міністерства культурної

to the village of Kryvorivnya. There Paraska Plytka-Horytsvit has been a self-appointed rural photographer for about 30 years. The creative legacy of Plytka-Horytsvit is incredibly diverse: poetry, hand-made books, paintings, vytynanky (art form of papercutting), icons and large photo archives.

Borys Gradov (Boris Otryshkin, 1908-1988) was born in Dubovskoye, a small village in the Russian Empire's Don Cossack Host Province, in a merchant's family. As a young man, he left his hometown to escape the tumultuous post-revolutionary rural life. In the nearest big city of Tsaritsyn (now Volgograd), he found apprentice work assisting a local photographer, from whom young Boris got to learn the trade as well.

During World War II Gradov was called to military duty, having served as a photo lab technician and an aerial survey photographer. He was awarded multiple medals for his service, including the ones “For Courage” and “For Battle Merit”. After demobilization, Borys was commissioned to western Ukraine to work as a photojournalist for the Youth of Transcarpathia newspaper. During his Kyiv period, Borys Gradov worked at the Stalin's Tribe newspaper (later renamed Komsomol Banner), and eventually was hired by the famous Ukrayina magazine. In his premiere post, he authored countless stories and covers about Ukraine and its people for over 30 years, until he died in 1988. Among Gradov's most celebrated works are his portraits of Maxim Gorky (1932) and Yuri Gagarin (1965).

Olena Grom in April 2014, Olena Grom (1976) was forced to leave her home in Donetsk due to military events. Grom works at the intersection of social reporting and conceptual photography. Works with his themes at the forefront. The artist sees her “mission” in highlighting the lives of people who find themselves in the military zone. Her photographs are not illustrations of pity or grief, but a statement of life. Life in spite of everything is one of the main themes of the artist. Olena lives in Kyiv; she is a finalist of LensCulture Portrait Awards UK, YICCA International Contest of Contemporary Art, Kaunas Photo

та національної спадщини Польщі (2016), та учасниця ревію Pla(t)form Вінтертурського музею, Швейцарія (2018) та номінована на премію PinchukArtCentre за її проект “Daring & Youth”. Головний фокус її творчих досліджень – це ідентичність, комбінація.

Саша Курмаз (1986) наразі живе і працює в Києві. У 2008 році Курмаз здобув ступінь бакалавра дизайну в Національній академії керівних кадрів культури й мистецтв у Києві. Саша Курмаз — міждисциплінарний художник. У своїй художній практиці він вивчає різні моделі взаємодії з публічним простором, соціальними групами та спільнотами, а також досліджує мінливі відносини між людиною та сучасним світом.

У фокусі його творчості — міський простір, суспільство, а також дослідження напруги між громадянином і державою. Для роботи з цими.

Віктор Марущенко (1946-2020) — український фотограф, викладач, засновник Школи фотографії Віктора Марущенка. Народився в Новосибірську, РФСР, куди батьки потрапили в евакуацію під час Другої світової війни. В 1951 році родина повертається до Києва, і там Віктор закінчив технікум радіоелектроніки та інститут харчової промисловості. Під час навчання, на початку 1970-х, захоплюється фотографією, придбавши першу камеру — “Praktica”. З середини 1970-х займається театральною фотографією в театрах ім. Франка та Лесі Українки; саме тому значна частина раннього архіву автора — це знімки режисерів, акторів, композиторів та музикантів. В 1979-1981 роках відвідує Інститут журналістської майстерності, організований фотографією Іриною Пап. З 1981 по 1991 роки працює фоторепортером для видання “Советская Украина” та “Советская культура”. Бере участь у виставках з 1983 року. В 1989 році на запрошення знайомого швейцарського журналіста відвідує Швейцарію. Мешкає там до 1997 року, після чого повертається до Києва, куди його покликали до газети “День”. У 2001 серія “Чорнобиль” (1986) була представлена в основній експозиції бієнале у Венеції на виставці “Plato of

Star Lithuania, Slovak Press Photo, The Tokyo International Foto Awards. Exhibited in Europe, USA, Japan, etc.

Viktor (1947-2021) and **Serhiy Kochetov** (b. 1972) is a Kharkiv photographic duo of father and son. Viktor got engaged in photography in 1968 and began earning a living with it in the early 1970s, working for various newspapers, film and photo laboratories. A number of his images were created together with Serhiy, who assisted Viktor since his teen years, and also pursued a career in photojournalism. The authors are focused on the plain reality of the late-Soviet and post-Soviet epochs in the sceneries of Kharkiv and other locations to which they were sent on assignments, captured with the panoramic “Horizont”.

Sasha Kurmaz (b. 1986) in Kyiv, Ukraine. Currently lives and works in Kyiv, Ukraine. In 2008 Kurmaz received a BFA in design from the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts in Kyiv. Sasha is an interdisciplinary artist. In his artistic practice, he studies various models of interaction with public space, social groups and communities as well as explores the changing relationship between human beings and the modern world. The focus of his work is urban space, and society, as well as examines the tension between the citizen and the state. He uses different media to work with these issues, such as photography, video, public intervention, and performative situations. Kurmaz has participated in many international group exhibitions and festivals, including exhibitions at W139 2012 (Netherlands), Zamek Ujazdowski 2013 (Poland), ZKM Museum of Contemporary Art 2013 (Germany), Künstlerhaus Vienna 2014 (Austria), Architekturzentrum Wien 2014 (Austria), Saatchi Gallery 2015 (UK), Skovde Art Museum 2016 (Sweden), C/O Berlin 2016 (Germany), NRW-Forum Düsseldorf 2017 (Germany), Galeria Arsenal 2017 (Poland), PinchukArtCentre 2018 (Ukraine) and Latvian Museum of Photography 2019 (Latvia). Has held residencies at Kulturkontakt 2015 (Austria), EoFA 2017 (Switzerland), HIAP 2018 (Finland), CEC Art-sLink 2019 (US), and Akademie der Künste

Humanity” (куратор — Гарольд Зеєман). В 2010 засновує журнал “5.6”, присвячений фотографії, на базі якого діє і онлайн-галерея авторської української фотографії. У 2019 році отримує нагороду “За внесок у фотографію” в межах премії “УкрСучФото” від Bird in Flight.

Сергій Мельниченко народився в 1991 році в Миколаєві, Україна. Фотографією почав займатися у 2009 році. У 2018 році заснував Школу концептуальної та художньої фотографії «МҮРН». За останні роки взяв участь у понад 150 персональних та групових виставках, ярмарках та фестивалях по всьому світу. Лауреат українських та міжнародних премій, серед яких «Leica Oskar Barnack Award Newcomer» у 2017 році (Берлін), «Фотограф року» у 2012, 2013 та 2016 роках (Київ, Україна), «Золота камера» у 2012 році (Київ, Україна). Номінант на премію «Krakow Photomonth» у 2013 році та премію «Pinchuk Art Center» у 2015 році, серед інших. Учасник виставок «Paris Photo», «Volta Art Fair», «Photo L.A.», «Photo Basel», «Unseen fair» та ін. Номінант на премію «Foam Paul Huf Award» у 2020 році. З 2022 входить до складу фонду «Alexander Tutsek-Stiftung» (Мюнхен, Німеччина).

Учасник платформи «FUTURES PHOTOGRAPHY» у 2022 році. Роботи знаходяться в приватних та державних колекціях США, Гонконгу, України, Польщі, Франції, Німеччини, Бельгії, Росії, Литви, Чехії, Японії, Нідерландів, Італії, Швейцарії та ін.

Валерій Мілосердов (1961) — український фотограф і фоторедактор. Працював в українських та радянських ЗМІ. Його серія документальних фотографій про проблеми шахтарів Донбасу «Покинуті люди» (1994–99) отримала Спеціальну премію журі на фестивалі Grand Prix Images Vevey (1995, Швейцарія). Працює куратором фотоколекції в Меморіальному центрі Голокосту «Бабин Яр» (Київ). Викладає у Школі фотографії Віктора Марущенка (Київ). Автор персональних та учасник колективних виставок в Україні та за кордоном.

Борис Михайлов народився в Україні в 1938

2020 (Germany). Sasha received C/O Berlin Talent Award 2016 (Germany), and Kazimir Malevich Artist Award 2020 (Ukraine). His work has been published in a wide range of international magazines, including Vice, Krytyka Polityczna, Liberation, FOAM, Tissue, Fisheye, Bloomberg Businessweek, Yet, Rolling Stones, Fotograf, Süddeutsche Zeitung, Adbusters magazine, Die ZEIT.

Viktor Marushchenko (1946-2020) was born in Novosibirsk, Russian Soviet Federative Socialist Republic, to where his parents were evacuated during WWII. In 1951 his family returned to Kyiv, where Viktor graduated from the vocational school of radio electronics and the Institute of Food Industry. As a student, at the beginning of the 1970s, he got engaged in photography, after having bought his first camera — “Praktica”. Since the mid-1970s he worked with theatrical photography in the theaters after Ivan Franko and Lesya Ukrainka; that’s why a significant part of the author’s early archive consists of the shots of directors, actors, composers and musicians. In 1979-1981 he attended the Institute of Journalistic Skills, organized by the photographer Irina Pap. In 1981-1991 worked as a photojournalist for Советская Украина [Soviet Ukraine] and Советская культура [Soviet Culture] medias. Participated in shows since 1983. In 1989 he was invited by a fellow Swiss journalist to Switzerland. Lived there till 1997 and returned to Kyiv afterwards, being invited to join День [Day] newspaper. Worked there for two years. In 2001 his “Chernobyl” (1986) series was presented in the main exposition of the Venice Biennale titled “Plato of Humanity” (curator — Harald Szeeman). In 2010 founded “5.6” journal, dedicated to photography, which is also a platform for the online gallery for Ukrainian art photography. In 2019 was awarded “For contribution to photography” as a part of “UkrContemPhoto” prize from Bird in Flight.

Sergey Melnichenko born in 1991 in Mykolayiv, Ukraine. Started photography in 2009. In 2018 founded the School of conceptual and art photography MYRN. In recent years, he has taken part in more than 150 solo and

році. Його складні та провокаційні фотографії документують людські жертви в посткомуністичній Східній Європі після розпаду Радянського Союзу. Із середини 1960-х років Борис Михайлов досліджував весь спектр можливостей фотографії та створював безкомпромісні та водночас іронічно-гумористичні портрети свого близького оточення. Його невтомні дослідження фотографічних технік і стилістичних засобів, а також часте чергування концептуальних і документальних робіт сприяли тому, що Михайлов став одним із найвпливовіших фотографів сьогодення.

Михайлов представляв Україну на 57-й Венеціанській бієнале (2017). Інші нещодавні персональні виставки включають: Європейський дім фотографії, Париж (2022); Державна картинна галерея Баден-Бадена (2019); «Перед сном/Після випивки», C/O Berlin Foundation, Берлін (2019); «Fotomuseum», Антверпен (2016); «Kunstverein Wolfenbüttel» (2016); «MADRE», Неаполь (2015); Італійський центр фотографії «Camera», Турин (2015); Музей Шпренгеля, Ганновер (2013); Музей сучасного мистецтва, Нью-Йорк (2011); «Кунсткамера Відень», Відень (2010). Михайлов був лауреатом премії Гослара Кайзеррінга 2016 року, міжнародної премії «Spectrum International» за фотографію 2012 року, премії «Citibank» 2001 року за фотографію та міжнародної премії «Hasselblad Foundation» 2000 року, серед інших. Його роботи включені до важливих публічних колекцій, серед яких: «Hamburger Bahnhof», Берлін; «ICA», Бостон; Музей сучасної фотографії, Чикаго; Музей сучасного мистецтва Сан-Франциско; Музей Стеделік, Амстердам; «Тейт Модерн», Лондон; Тель-Авівський музей мистецтв; «Метрополітен-музей», Нью-Йорк; Музей сучасного мистецтва («MoMA»), Нью-Йорк.

Микола Рідний народився в Харкові в 1985, живе і працює в Києві. У 2008 закінчив Харківську державну академію дизайну й мистецтв. У 2005 став співзасновником групи SOSка й однойменної галереї-лабораторії в Харкові. І 2022 році він виступив куратором програм українського відео мистецтва

group exhibitions, fairs and festivals around the world. Winner of Ukrainian and international awards including Leica Oskar Barnack Award Newcomer in 2017 (Berlin), Photographer of the Year in 2012, 2013 and 2016 (Kyiv, Ukraine), Golden Camera in 2012 (Kyiv, Ukraine). Shortlisted for Krakow Photomonth in 2013 and Pinchuk Art Center Prize in 2015, among others. Participant in Paris Photo, Volta Art Fair, Photo L.A., Photo Basel, Unseen fair etc. Nominated for the Foam Paul Huf Award in 2020. From 2022 part of the Alexander Tutsek-Stiftung foundation (Münich, Germany). Part of the FUTURES PHOTOGRAPHY platform in 2022. Works are in private and public collections in the USA, Hong Kong, Ukraine, Poland, France, Germany, Belgium, Russia, Lithuania, Czech Republic, Japan, Netherlands, Italy, Switzerland etc.

Borys Mykhailov was born in Ukraine in 1938. His challenging and provocative photographs document human casualties in post-communist Eastern Europe after the demise of the Soviet Union. Since the mid-1960s, Borys Mykhailov has explored photography’s full range of possibilities and produced an uncompromising yet ironically humorous portrait of his close surroundings. His tireless investigations into photographic techniques and stylistic means, as well as his frequent alternation between conceptual and documentary work, have contributed to making Mykhailov one of the most influential photographers living today.

Mykhailov represented Ukraine at the 57th Venice Biennale (2017). Other recent solo exhibitions include: Maison européenne de la photographie, Paris (2022); Staatliche Kunsthalle Baden-Baden (2019); Before Sleep/After Drinking, C/O Berlin Foundation, Berlin (2019); Fotomuseum, Antwerp (2016); Kunstverein Wolfenbüttel (2016); MADRE, Naples (2015); Camera Italian Centre for Photography, Turin (2015); Sprengel Museum, Hannover (2013); Museum of Modern Art, New York (2011); and Kunsthalle Wien, Vienna (2010). Mykhailov was the recipient of the 2016 Goslar Kaiserring Prize; the 2012 Spectrum International Prize for Photography; the Citibank 2001 Photography Prize; and

в Музеї сучасного мистецтва (MAXXI) у Римі, Музеї Фолькван в Есені, Національній галереї Софії. Рідний використовує широкий спектр медіа, починаючи від інсталяцій та скульптури до фотографії та експериментальних фільмів. Його роботи були показані на таких виставках, як «Survival Kit 13» в Ризі (2022), «Transmediale» у Берліні (2019), «All the World's Futures» на 56-й Венеціанській бієнале (2015).

Євгеній Павлов (1949) — один з фундаторів Харківської школи фотографії. В 1967–1972 навчався на економічному факультеті Харківського державного університету ім. О.М. Горького (нині — Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна). Під час навчання став учасником місцевого фотоклубу при Обласному будинку художньої самодіяльності профспілок, де познайомився з людьми, що на початку 1970-х років створюють групу “Время” (Олег Мальований, Борис Михайлов, Юрій Рупін, Олександр Ситниченко, Олександр Супрун, Геннадій Тубалев, згодом — Анатолій Макієнко). В 1972 році створив одну із знакових для діяльності колективу серій — “Скрипка”. Експериментував з широким спектром технік — від кольорових слайдів та накладань до колажів та розфарбування, що з'явилися в його творчому арсеналі наприкінці 1980-х — початку 1990-х рр. Знаковою для автора стала співпраця з живописцем Володимиром Шапошниковим: результатом їх колаборації стали серії розфарбованих фотографій “Спільне Поле” (1996), “Парнографія” (1998), “Інше Небо” (2007). Сьогодні автор — викладач кафедри телебачення Харківської державної академії культури.

Ірина Пап (уроджена Фрейда Пап, 1917–1985) народилася в Одесі в родині єврейсько-литовських друкарів, виросла в Києві. Одразу після закінчення новоствореного Українського інституту кінематографії в 1941 році війна розкидала Пап та її родину по всьому Радянському Союзу — від Куйбишева (Самари) до Ужгорода. Зрештою, вона повернулася до Києва. Ірина працювала на посаді спеціального фотокореспондента газети «Известия» [з 1958 по 1971

the 2000 Hasselblad Foundation International Award, among others. His work is included in important public collections, including Hamburger Bahnhof, Berlin; ICA, Boston; Museum of Contemporary Photography, Chicago; San Francisco Museum of Modern Art; Stedelijk Museum, Amsterdam; Tate Modern, London; Tel Aviv Museum of Art; The Metropolitan Museum of Art, New York; MoMA, New York.

Mykola Ridnyi (b. 1985) is an artist, filmmaker, and curator. In 2008 he graduated from the Kharkiv State Academy of Design and Art. Ridnyi is a founding member of the artist collective SOSka group. In 2022 he curated several screening programs of Ukrainian film and video art in MAXXI Rome, Museum Folkwang Essen, and the National Gallery in Sofia. Ridnyi works across media ranging from site-specific installations and sculpture to photography and experimental films. His works have been shown in exhibitions and film festivals including Survival Kit 13 in Riga (2022), Transmediale at HKW in Berlin (2019), All the World's Futures at the 56th Venice Biennale (2015) and other venues.

Valeriy Miloserdov (b. 1961) is a Ukrainian photographer and photo editor. Worked in Ukrainian and Soviet mass-media. His series of documentary photographs about the problems of the Donbas miners “Abandoned people” (1994–99) won the Special Award of the jury at the Grand Prix Images Vevey festival (1995, Suisse). Works as a photo collection curator at the Babyn Yar Holocaust Memorial Center (Kyiv). Teaches at Viktor Marushchenko's School of Photography (Kyiv). The author of personal exhibitions and participant of the collective exhibitions in Ukraine and abroad.

Iryna Pap (born Freida Pap, 1917–1985) was born in Odesa into a family of Jewish-Lithuanian printers and grew up in Kyiv. Right after her graduation from the newly formed Ukrainian Institute of Cinematography in 1941, the war took Pap and her family all over the Soviet Union — from Kuibyshev (Samara) to Uzhhorod and everywhere in between. Eventually, she came back to Kyiv. Iry-

na). Період її роботи значною мірою збігся з хрущовською «відлигою» — епохою масштабного інфраструктурного будівництва, економічного зростання, освоєння космосу, послаблення ідеологічної напруженості. Ірина Пап також відома як талановита педагогиня, яка на початку 1970-х років започаткувала першу в СРСР професійну Школу журналістики. Їй вдалося культивувати високі професійні стандарти, запровадити ідею реєр-то-реєр та рецензування портфоліо і, як наслідок, виховати нове покоління українських фотографів.

Параска Плитка-Горицвіт (1927–1998) — гуцульська художниця, поетка, письменниця, народна філософка, етнографка і фотографка. Представниця наївного мистецтва. Народилася в селі Бистрець у родині коваль Стефана та вишивальниці Ганни. У 1945 році долучилася до національно-визвольного руху й того ж року була заарештована. За те, що була «ворогом держави» для радянської влади, Параска Плитка-Горицвіт понад 10 років провела в сталінських таборах. Після звільнення вона повернулася до села Криворівня. Там Параска Плитка-Горицвіт майже 30 років займалася фотографією. Творча спадщина Плитки-Горицвіт неймовірно різноманітна: поезія, рукописні книги, картини, витинанки, ікони та великий фотоархів.

Роман Пятковка народився у 1955. В 1972–1978 роках навчався на електроенергетичному факультеті Харківського політехнічного інституту. В 1979 роках був слухачем Вищих постановочних курсів для художників по світлу в Київському державному інституті театрального мистецтва ім. І.К. Карпенко-Карого. З 1979 до 1986 працював головним художником зі світлового оформлення в Театрі юного глядача (м. Харків). На початку 1980-х років захопився фотографією, в 1989 став членом Національної спілки фотохудожників України. Веде активну викладацьку діяльність, як у Харкові, так і в інших містах України та за кордоном. Роботи Пятковки знаходяться як у в приватних колекціях, так і в музейних зібраннях.

na's work as a special photo correspondent at Izvestiya (from 1958 to 1971) largely coincided with Khrushchev's Thaw — an era of major infrastructural construction, economic growth, space exploration, and the weakening of ideological tension. Iryna Pap is also well-known as a gifted educator, who in the early 1970s launched the USSR's first professional School of Journalism. She succeeded in cultivating high professional standards, introduced the idea of peer-to-peer and portfolio reviews, and as a result, brought up the new generation of Ukrainian photographers.

Evgeniy Pavlov (b. 1949)—one of the founders of the Kharkiv school of photography. In 1967–1972 studied at the department of Economy at the O.M. Gorky Kharkiv State University (the V.N. Karazin Kharkiv National University today). As a student, became a participant of the regional photo club at the Trade Unions' Amateur Arts House, where met authors with whom in the early 1970s founded the Vremia photographic group (Oleg Maliovany, Boris Mikhailov, Oleksandr Sitnichenko, Oleksandr Suprun, Gennadiy Tublaev, later—Anatoliy Makiyenko). Created The “Violin” (1972) — one of the seminal series for the group. After completing his military service, studied for cinema operators at the Kyiv State Theater Karpenko-Kary University (1974–1979). Experimented with a wide range of techniques—from color slides and overlays to collages and hand-coloring in the late 1980s — early 1990s. Cooperation with a painter Volodymyr Shaposhnikov was an important episode in his creative career: it resulted in several series of handcoloured photographs— “Common Field” (1996), “Parnography” (1998), “Another Heaven” (2007). Currently he is the senior lecturer at the department of Television at the Kharkiv State Academy of Culture.

Roman Pyatkovka (b. 1955). In 1972–1978 he studied at the Faculty of Power Engineering of Kharkiv Polytechnic Institute. In 1979 he was a student of the Higher Production Courses for Light Artists at the Kyiv State Institute of Theater Arts. I.K. Karpenko-Kary. From 1979 to 1986 worked as the chief artist of

Вікторія Темнова (1993) – фотографка з Херсона, яка переїхала до Києва у 2013 році. Із самого дитинства фотографія була її головним захопленням, яке згодом стало професією. Її роботи публікувалися в таких журналах, як «Naked magazine», «Vogue Italia», «Vogue Ukraine», «L'Officiel Ukraine» та «Marie Claire». У 2022 році, після початку російсько-української війни, Вікторія тимчасово переїхала до Берліна. Роботи Вікторії належать переважно до фешн-фотографії, але її стиль лежить на межі з мистецькими експериментами. Свою популярність вона здобула завдяки оригінальній естетиці – грі з кольором та силуетами, театральній стилізації образів та динамічній композиції кадру. Досліджує пострадянську душу в нових умовах української дійсності, показує плин життя в місті та спроби громадян вижити в ньому.

Микола Трох, Микола Трохимчук, (1961—2007) — український фотограф. Здобув технічну освіту в ПТУ № 5, м. Біла Церква, після чого 10 років (1979 — 1989) працював слюсарем Жулянського машинобудівного заводу КВО ім. Артема. Із 1980-х проживає в Києві, навчається у приватних художніх студіях. У 1987 придбав свій перший фотоапарат та почив знімати. З 1991 р. активно взаємодіє з художниками «Паркомуні». Головний фокус його уваги знаходився у сфері постановної, ігрової фотографії, хоча у творчому масиві автора присутні й документальні зйомки. Синтезує мову фотографії з графікою, маніпулюючи плівкою або відбитком, створюючи апікації з частин кадрів, або розфарбовуючи їх. Займався як художньою, так і комерційною фотографією: в 1991 р. здобув Гран-прі на конкурсі «НАШ». У 1996 році у виданні «Апология. Маніфести. Декларації. Монологи» опублікований текст маніфесту Миколи Троха (за редакції С. Васильєва).

Марина Фролова (1977) закінчила економічний факультет Херсонського національного технічного університету. З 2008 року займається художньою фотографією. Учасниця виставок в Україні, Італії, Великій Британії, Швеції.

lighting design at the Theater for Young Spectators (Kharkiv). In the early 1980s, he became interested in photography, and has been a member of the National Union of Photographic Artists of Ukraine since 1989. He is active in teaching, both in Kharkiv and in other cities of Ukraine and abroad. Pyatkova's works are in private and museum collections.

Natasha Shulte (b. 1975) graduated from the National University of Odessa and from the Speos School of Photography in Paris. PX3 2011 Priix de la Photographie Paris winner. She has been selected by International Photography Awards as the Editorial Photographer of the year 2011. Shulte explores voltage lines between state control and personal identities. The artist also reveals the mechanisms of biopower, making these instruments visible through her projects, often placed into specially sterilized settings. The artist combines and works on the intersection of video, photography and painting. In her practice Shulte is interested in issues of social organization, psychology and human interaction with the environment. Synchronodogs is an artistic duo, art directors, photographers, directors - Roman Noven and Tania Shcheglova from Ukraine, working together since 2008. Roman has a master's degree and Tania has a specialist degree in technology.

Viktoriia Temnova (b. 1993) is a photographer from Kherson, who moved to Kyiv in 2013. From the very childhood, photography was her main passion, which ended up being her profession. Her works were published in such magazines as Naked magazine, Vogue Italia, Vogue Ukraine, L'Officiel Ukraine and Marie Claire. In 2022, after the start of the Russo-Ukrainian war, Viktoriia was temporarily relocated to Berlin. Viktoriia's works contribute mainly to fashion photography, but her style lies on the border with art experiments. She gained her popularity because of the original aesthetics - play with color and silhouettes, theatrical stylization of images and dynamic composition of the shot. She researches a post-soviet soul in new conditions of Ukrainian reality and manifests a flow of

Олександр Чекменів народився 1969 року в Луганську, місті на сході України на Донбасі. Свою кар'єру фотографа Олександр розпочав у фотостудії в рідному місті. У вільний від роботи час фотографував на вулицях і вдома людей, які найбільше постраждали від економічної кризи після розпаду Радянського Союзу. Його роботи дають інтимний та унікальний інсайдерський погляд на низку драматичних змін, через які пройшов вугледобувний регіон в 90-ті роки на Сході України. У 1997 році переїхав до Києва, де працює фотокореспондентом. Його назвали фотографом року України 2013. Його роботи публікуються в таких виданнях як New York Times Lens Blog, Time Magazine and Time Light Box, New Yorker Photo Booth, MSNBC, Quartz, The Guardian, Vice Magazine, Liberation.

Наташа Шульте (1975) закінчила Одеський національний університет та Школу фотографії Speos у Парижі. Володарка Prix de la Photographie Paris PX3 у 2011 році. Вона була обрана International Photography Awards як Editorial Photographer 2011 року. Шульте досліджує лінії напруги між державним контролем та особистою ідентичністю. Фотографка також розкриває механізми біоенергетики, роблячи ці інструменти видимими через свої проекти, які часто розміщені у спеціально стерилізованих умовах. Художниця поєднує та працює на перетині відео, фотографії та живопису. У своїй практиці Шульте цікавиться питаннями соціальної організації, психології та взаємодії людини з навколишнім середовищем.

life in the city and citizens' attempts to survive in it.

Mykola Trokh, Mykola Trokhymchuk (1961-2007) is a Ukrainian photographer. He received technical education at the vocational school № 5, Bila Tserkva, after which he worked for ten years (1979 - 1989) as a locksmith at Vizar, Zhulyany Machine-Building Plant. Since the 1980s, he has been living in Kyiv and studying in private art studios. In 1987 he bought his first camera and began to shoot. Since 1991 he actively cooperates with the artists of Parkomuna. The main focus of his attention was in the staged game photography field, although in the creative array of the author, there are also documentary shootings. He synthesizes the language of photography with graphics, manipulating film or print, creating applications from parts of frames, or painting them. He was engaged in both artistic and commercial photography. In 1991, he won the Grand Prix at the Miss Photo Model, Photo Advertising - 1991 contest. Between 1990-2000 he cooperated with the magazine NASH. In 1996, in the publication Apology. Manifestos. Declarations. Monologues, edited by S. Vasilyev, the text of the manifesto of Mykola Trokh was published.

You Know That You Are Human @ POINTS of RESISTANCE V installation view at Zionskirche, 2022 Photo: Jörg Schaller

Насамперед ми хочемо висловити нашу щиру подяку дивовижним українським фотографам, без яких цей проєкт не був би можливим. Тим, хто залишився в охопленій війною Україні та стикається зі щоденними труднощами в особистому та професійному житті, а також тим, хто живе за кордоном, як і молодим митцям з УСС, які спрямовують свою енергію на волонтерство та допомогу біженцям, захисникам та людям на окупованих територіях. Також ми безмежно вдячні міжнародним партнерам, які своєю участю у виставці демонструють свою солідарність та простягають руку допомоги.

Ми хотіли б подякувати галереям, фондам, колекціонерам, установам та донорам, але, особливо, – «Zionskirche», церкві в центрі Берліна, яка відома як культурний осередок і яка радо відчинила свої двері для нашої виставки «Ти знаєш, що ти – людина @ Точки опору V».

Ми хотіли б висловити подяку всім партнерам і донорам за їхню щедрі підтримку, терпіння і гнучкість, які вони продемон-

стрували в часи нестабільності й короткостроковості в плануванні.

Ми також хотіли б висловити подяку всім тим, хто на індивідуальній основі був готовий запропонувати свою безцінну допомогу, чи то порадою, чи то участю, чи то просто дружбою.

Ми щиро вдячні:

Ярославу Солопу, Катерині Радченко, громаді села Криворівня, Тетяні Павловій, Українському інституту, Goethe-Institut, «Goethe-Institut in Exile», «UCC Ukrainian Cultural Community», «AusserGewöhnlich Berlin Foundation», «SCOPE Berlin», «WeiberWirtschaft», «Happy Immo», «Transiträume», «Stedley Art Foundation», «MOKSOP», «Grynyov Art Collection», «Iryna Pap Estate», «Galerie Markus Deschler», «Galerie Gilla Lörcher», «Galerie Werner Tammen», «Galerie KLEINERVONWIESE», «IZOLYATSIA», «MOMENTUM», «Zionskirche».

Firstly, we wish to express our warmest thanks to the amazing Ukrainian photographers, without whom this project would not be possible. Those who remain in Ukraine torn by the war and face everyday hardships in their personal and professional lives as well as those who live abroad, like also the young artists from the UCC, that channel their energy to volunteer and help refugees, defenders, and people on occupied territories. Also, we are immensely grateful to the international counterparts, who by partaking in the exhibition demonstrate their solidarity and give a helping hand.

We would like to thank the galleries, the foundations, the lenders, the institutions and sponsors, but especially to the venue “Zionskirche”, a church in the center of Berlin, that is well known as a cultural hotspot and that generously opened its doors to our exhibition *You Know that You are Human @ Points of Resistance V*.

We would like to express our gratitude to all the partners and donors for their generous

support, patience, firmness and flexibility they demonstrated in times of instability and the short-term planning horizon.

We also like to express our gratitude to all those, who on an individual basis, have been willing to offer their precious help, be it through their advice, their participation or simply their friendship.

We are wholeheartedly thankful to:

UCC Ukrainian Cultural Community, AusserGewöhnlich Berlin Foundation, SCOPE Berlin, WeiberWirtschaft, Happy Immo, Transiträume, Stedley Art Foundation, MOKSOP, Grynyov Art Collection, Iryna Pap Estate, The community of Kryvorivnia village, Galerie Markus Deschler, Galerie Gilla Lörcher, Galerie Werner Tammen, Galerie KLEINERVONWIESE, IZOLYATSIA, MOMENTUM, Zionskirche, Yaroslav Solop, Kateryna Radchenko, Tetyana Pavlova, Ukrainian Institute, Goethe-Institut and Goethe-Institut in Exile

КОМАНДА

«Ти знаєш, що ти – людина»
Кураторка: Катерина Філюк
Проектна координаторка: Анна Сєдих
Переклад та вчитка: Олексій
Оболєнський, Марія Ахромєєва
Керівниця напряму «Візуальне
мистецтво» «Українського інституту»
Анастасія Мануляк
Контракти та бухгалтерський облік:
Оксана Саржевська-Кравченко
Координатор та виробництво в Берліні:
Рейчел Рітс-Воллох, «MOMENTUM»

«Точки опору V»
Куратори: Констанце Кляйнер, Рейчел
Рітс-Воллох, Стефан фон Візе
Ініціатори «KLEINERVONWIESE»
та «MOMENTUM»

Графічний дизайн: Еміліо Рапана
Графічний дизайн каталогу:
Ігор Котяй, «89books»

Комунікація та преса
Констанце Кляйнер, Галерея
«KLEINERVONWIESE»
Керівниця комунікаційного відділу
«Українського інституту» Ксенія Калина
Пресменеджерка «IZOLYATSIA»
Катерина Нестеренко

TEAM

You Know that You are Human
Curator Kateryna Filyuk
Project Coordinator Anna Siedykh
Translation and Proofreading Oleksiy
Obolensky, Mariia Akhromieieva
Head of Visual Art, Ukrainian Institute
Anastasiia Manuliak
Contracts and Accountancy Oksana
Sarzhavska-Kravchenko
Coordinator & Production Berlin
Rachel Rits-Volloch, MOMENTUM

Points of Resistance V
Curators Constanze Kleiner, Rachel
Rits-Volloch, Stephan von Wiese
Initiators KLEINERVONWIESE
and MOMENTUM

Graphic Design Emilio Rapanà
Catalogue Graphic Design
Ihor Kotyay, 89books

Communication and Press
Constanze Kleiner, Galerie
KLEINERVONWIESE
Head of Communications, Ukrainian Institute
Kseniia Kalyna
IZOLYATSIA Press Manager
Kateryna Nesterenko

ІЗОЛЯЦІЯ

«ІЗОЛЯЦІЯ. Платформа культурних ініціатив» — міжнародний благодійний фонд, заснований в Донецьку в 2010 році. Протягом останнього десятиліття фонд став символом стійкості українського культурного сектору та продовжує відстоювати демократичні цінності через роботу на перетині сучасного мистецтва і громадянського суспільства та працює у таких напрямках: дослідження, проектна та виставкова діяльність, резиденції та підтримка потенціалу культурних гравців.

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ

Український інститут — державна установа, що працює у сфері культурної дипломатії. Діяльність установи спрямована на покращення розуміння і сприйняття України у світі та розвиток її культурних зв'язків з іншими країнами. Заснований Урядом України, Інститут належить до сфери управління Міністерства закордонних справ.

MOMENTUM

MOMENTUM — це некомерційна платформа для мистецтва, що розгортається в часі, яка діє в усьому світі з 2010 року. Заснована Рейчел Рітс-Воллох в Австралії як паралельна подія до 17-ї бієнале в Сіднеї, MOMENTUM згодом переїхала до культового берлінського Kunstquartier Bethanien Art Center у 2011 році. Наразі MOMENTUM включає поточну програму, що складається з місцевих і між-

народних виставок, резиденцій для художників і кураторів, ініціативи з відеомистецтва в публічному просторі, цифрові архіви перформансу та освітніх програм, а також зростаючу колекцію міжнародних творів мистецтва. Позиціонуючи себе як локальну та глобальну платформу, яка постійно шукає інноваційні відповіді на питання «Що таке Мистецтво, що розгортається в часі?», MOMENTUM служить мостом, що об'єднує професійні мистецькі спільноти, незалежно від інституційних та національних кордонів. Працюючи над моделлю міжнародного партнерства та співпраці, MOMENTUM підтримує митців та мистецькі інновації, забезпечуючи середовище для професійного розвитку, де митці можуть працювати, жити, досліджувати, творити, експериментувати та виставлятися, занурюючись у яскраві культурні спільноти Берліна.

IZOLYATSIA

“IZOLYATSIA. Platform for cultural initiatives” is an international charitable foundation established in Donetsk, Ukraine, in 2010. During the last decade, IZOLYATSIA became a symbol of the resilience of the Ukrainian cultural sector and continues to champion democratic values through work that lies on the boundary between contemporary art and civil society and works in the following areas: research, site-specific projects, exhibitions, residencies and capacity building.

UKRAINIAN INSTITUTE

The Ukrainian Institute is a state institution acting in the field of cultural diplomacy. The institution's activities are aimed at improving the understanding and perception of Ukraine in the world and the development of its cultural ties with other countries. Established by the Government of Ukraine, the Institute operates under the administration of the Ministry of Foreign Affairs.

MOMENTUM

MOMENTUM is a non-profit platform for time-based art, active worldwide since 2010. Founded by Rachel Rits-Volloch in Australia as a parallel event to the 17th Biennale of Sydney, MOMENTUM subsequently moved to Berlin's iconic Kunstquartier Bethanien Art Center in 2011, with an on-going program composed of local and international Exhibi-

tions, Artist and Curator Residencies, Video Art in Public Space Initiatives, Digital Archives of the Performance and Education Programs, and a growing Collection of international artworks. Positioned as both a local and global platform perpetually seeking innovative answers to the question ‘What is Time-Based Art?’, MOMENTUM serves as a bridge joining professional art communities, irrespective of institutional and national borders. Working on a model of international partnerships and co-operations, MOMENTUM supports artists and artistic innovation, providing an environment for professional development where artists can work, live, research, create, experiment, and exhibit while immersed in the vibrant cultural communities of Berlin.

First edition published in 2023
Edited by Kateryna Filyuk
Design execution: Ihor Kotyay
Print run: 500

© Text: Valentyn Bo, Oleksandr Chekmenov,
Kateryna Filyuk, Yulia Krivich, Serhiy Melnychenko,
Mykola Ridnyi, Oleksandra Osadcha, Tetyana
Pavlova, Roman Pyatkovka, Valerii Sakharuk,
Arseniy Steiner, Synchronodogs, Viktoriia Temnova
© Photo: Valentyn Bo, Oleksandr Chekmenev, Maryna
Frolova, Oleksander Glyadyelov, Borys Gradov, Alena
Grom, Viktor and Sergey Kochetov, Yulia Krivich, Sasha
Kurmaz, Viktor Marushchenko, Serhiy Melnitchenko,
Boris Mikhailov, Valeriy Miloserdov, Iryna Pap,
Evgeniy Pavlov, Paraska Plytka-Horytsvit, Roman
Pyatkovka, Natasha Shulte, Synchronodogs,
Viktoriia Temnova, Mykola Trokh

ISBN 979-12-80423-18-4

This publication is printed on the occasion of
the exhibition *You Know That You Are Human*
@ POINTS of RESISTANCE V in Berlin's
Zionskirche which was a joint statement by
55 artists and 4 curators from Ukraine and
Berlin for peace and an alliance of all people
who condemn Russia's war of aggression
in Ukraine as an attack on culture.
03.12.22 - 07.01.23

Printed in Lithuania, by Kopa.